

KTTO EKONOMİ BÜLTENİ

2021 II. ÇEYREK
Nisan-Mayıs-Haziran

Özet

Küresel ölçekte şiddetli bir şekilde hissedilen eko-sağlık kriziyle geçen bir yılın ardından, küresel ekonomi nihayet Kovid-19 salgınının en kötü evrelerinden çıkmaya başlamıştır. Küresel ekonomik göstergeler salgının ilk evrelerinde ortaya konan tahminlere göre daha güçlü bir toparlanma olacağına işaret etmektedir. Ancak geçen bu sürede sosyal ve ekonomik zorluklar artmış, milyonlarca insan işsiz kalmıştır. Şüphesiz ki gelecek, önemli zorlukları beraberinde getirmektedir. Yaşanacak dalgalanmalara karşı rotayı doğru belirlemek bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da önemlidir. Bu kapsamda alınacak yapısal tedbirlerle birlikte hanehalkı ve işletmelere yönelik destek paketlerinin etkin ve verimli bir şekilde planlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Ağustos 2021

KTTO EKONOMİ BÜLTENİ

SAYI: 4

DÖNEM: 2021 II. ÇEYREK

Kıbrıs Türk Ticaret Odası
Turkish Cypriot Chamber of Commerce

KIBRIS TÜRK TİCARET ODASI

Adres: 90, Bedrettin Demirel Caddesi, Lefkoşa - KKTC

Tel.: 0392 228 37 60 Faks: 0392 228 30 89

E-Posta: ktto@ktto.net

İÇİNDEKİLER

GRAFİKLER.....	2
TABLolar	2
1. YÖNETİCİ ÖZETİ	3
2. KÜRESEL EKONOMİK GÖRÜNÜM	5
3. KKTC, TÜRKİYE VE GKRY EKONOMİLERİNİN GÖRÜNÜMÜ	7
3.1. Büyüme	7
3.2. İstihdam.....	10
3.3. Dış Ticaret Dengesi	11
3.4. Enflasyon.....	13
3.5. Bütçe.....	15
3.6. Bankacılık	20
3.7. Turizm.....	21
4. REEL SEKTÖR DESTEKLERİ.....	23
5. PİYASALARDAKİ GELİŞMELER	24
5.1. Döviz.....	24
5.2. Petrol Fiyatları	24
5.3. Faizler	25
6. YAPISAL REFORM GÜNDEMLERİ	26
7. KTTO POLİTİKA ÖNERİLERİ	27

GRAFİKLER

Grafik 1: Küresel Ekonomik Görünüm Tahminleri.....	5
Grafik 2: Küresel Ticaret Hacmi*	6
Grafik 3: İşsizlik Oranı (%)	6
Grafik 4: Karşılaştırmalı Büyüme Oranları (%)	8
Grafik 5: Karşılaştırmalı Kişi Başına Düşen GSYİH (ABD Doları)	9
Grafik 6: Karşılaştırmalı İşsizlik Oranları (%)	10
Grafik 7: Karşılaştırmalı Genç İşsizlik Oranları (%)	10
Grafik 8: Karşılaştırmalı İstihdam Oranları (%).....	11
Grafik 9: Karşılaştırmalı İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%).....	11
Grafik 10: KKTC İthalat ve İhracat Seyri (Milyon ABD Doları).....	12
Grafik 11: Türkiye İthalat ve İhracat Seyri (Milyon ABD Doları)	12
Grafik 12: GKRY İthalat ve İhracat Seyri (Milyon Avro).....	13
Grafik 13: Karşılaştırmalı Enflasyon Oranları (%).....	13
Grafik 14: KKTC'nin Enflasyon Gelişim Seyri (%)	14
Grafik 15: Karşılaştırmalı Bütçe Açığının GSYH'ye Oranı (%)	16
Grafik 16: KKTC Mahalli Gelirlerin Yerel Giderleri Karşılama Oranı (%).....	16
Grafik 17: KKTC'de Yerel Açık - GSYİH Oranı (%)	18
Grafik 18: Kredi/Mevduat Oranı (%)	21
Grafik 19: KKTC Gelen Yolcu, Konaklama ve Geceleme (2019 ve 2020).....	21
Grafik 20: 2011-2021 Ortalama Döviz Kurları.....	24

TABLOLAR

Tablo 1: KKTC'nin 2021 Dış Ticaret Dengesi	12
Tablo 2: İhraç edilen başlıca ürünler	12
Tablo 3: İthal Edilen Başlıca Ürünler	12
Tablo 4: Türkiye'nin 2020 Dış Ticaret Dengesi	13
Tablo 5: GKRY'nin 2020 Dış Ticaret İstatistikleri	13
Tablo 6: Ana Mal Grupları Değişim (%).....	14
Tablo 7: Ana Mal Grupları Değişim (%).....	15
Tablo 8: 2020–2021 I. Çeyrek Yerel Bütçe Açık/Fazla	17
Tablo 9: 2020–2021 2. Çeyrek Yerel Bütçe Açık/Fazla	17
Tablo 10: KKTC'de Mart 2021 itibariyle Bazı Gelir Kalemlerindeki Performans Kayıpları (%).....	17
Tablo 11: GKRY 2020 ve 2021 1. Çeyrek Bütçe Gelir ve Giderleri.....	19
Tablo 12: Bankacılık Aktif/Pasif Bilançosu (Milyon TL).....	20
Tablo 13: Aktif/Pasif Bilançosu (Değişim, %)	20
Tablo 14: Toplam Krediler (Milyon TL)	20
Tablo 15: Toplam Krediler (Değişim %).....	21
Tablo 16: Toplam Mevduatlar (Milyon TL).....	21
Tablo 17: Toplam Mevduatlar (Değişim %).....	21
Tablo 18: KKTC Merkez Bankası Yıllık Mevduat Faiz Oranları (%).....	25
Tablo 19: KKTC Merkez Bankası Yasal Karşılıklara Uygulanan Faiz Oranları (%).....	25

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

Küresel ölçekte şiddetli bir şekilde hissedilen eko-sağlık kriziyle geçen bir yılın ardından, küresel ekonomi nihayet Kovid-19 salgınının en kötü evrelerinden çıkmaya başlamıştır. Dünya genelinde krizin şiddetini azaltmayı hedefleyen hızlı politika tepkileri muhtemel daha kötü sonuçları önlemiştir. Uluslararası kuruluşlar da küresel büyüme tahminlerinde salgının ilk evrelerine göre daha güçlü bir toparlanma olacağına yönelik beklentilerini ortaya koymuştur.

OECD, IMF ve Dünya Bankası yayımladıkları son raporlarda 2021 yılında küresel büyümenin sırasıyla %5,8, %6 ve %5,6 olacağını tahmin etmiştir.

Ancak geçen bu sürede sosyal ve ekonomik zorluklar artmış, milyonlarca insan işsiz kalmıştır. Şüphesiz ki gelecek, önemli zorlukları beraberinde getirmektedir. Salgının halen devam etmesi ve yeni varyantların ortaya çıkmasıyla oluşabilecek dalgalanmalar önemli risk oluşturmaktadır. Bu dönemde aşının ulaşılabilirliğinde zorluk yaşayan, sınırlı politika desteği sağlayan ve başta turizm olmak üzere hizmet sektörüne bağımlılığı yüksek olan ülke ekonomilerinin olumsuz ayrışacağı tahmin edilmektedir. Salgınla birlikte artan dijitalleşme ve otomasyon işgücünün sektörler arasında yeniden tahsisini gerektirecektir.

Yaşanacak dalgalanmalara karşı rotayı doğru belirlemek bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da önemlidir. KKTC'de yürütülen aşılama çalışmalarının etkisiyle ekonomik canlanmanın 2021'de hız kazanacağı değerlendirilmektedir. Salgının neden olduğu dalgalanmalara karşı doğru

bir rota belirlemek için yapısal tedbirlerle birlikte hanehalkı ve işletmelere yönelik destek paketlerinin etkin ve verimli bir şekilde planlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda orta ve uzun vadeli bir planlamanın yapılması önümüzdeki sürece ışık tutacak bir imkân sağlayacaktır. Nitekim KKTC ekonomisi de diğer ülkeler gibi salgından derin bir şekilde etkilenmiş, DPÖ tahminlerine göre **2020 yılı sonunda %11,04 civarında küçüleceği öngörülmüştür. Ekonominin hızlı bir şekilde dengelenmesi ve sürdürülebilir bir nitelik kazanması kritik öneme haizdir.**

Pandeminin en çok etkilediği kesim olarak genç işsizlik 2020 yılında yaklaşık 10 puan artarak %29,3'e yükselmiştir. KKTC'de işsizlik oranı da 2020 yılında 9 yıl sonra ilk defa %10,1 ile çift hanelere çıkmıştır. Pandeminin istihdam yapılarında dijitalleşme ve uzaktan çalışmaya bağlı yol açtığı değişiklik önümüzdeki süreçte hassasiyetle izlenmesi gereken bir durum haline gelmiştir.

İhracatın ithalatı karşılama oranında 2021 yılında önemli bir ivme olduğu görülmektedir. **2021 yılının ilk çeyreğinde ihracattaki artış ve ithalattaki azalış nedeniyle bu oran son dönemin en yüksek oranı olan %17,4'e yükselmiştir.** Bununla birlikte, yaz aylarında tedbirlerdeki gevşeme nedeniyle bu oranın yılın geri kalanında bu düzeyde kalması beklenmemektedir.

TL'deki düşük yönlü seyir ve pandemi koşullarında alınan kapanma tedbirleri sebebiyle düşen talep neticesinde KKTC'de yılın ilk çeyreğinde enflasyon %1,86 olarak gerçekleşmiştir. Ancak, Mart

ayı sonunda T.C. Merkez Bankası Başkanlığında gerçekleşen görev değişimine piyasaların olumsuz yaklaşımı, petrol fiyatları ve küresel gıda fiyatlarında görülen yukarı yönlü hareket ve son olarak pandemi tedbirlerinin gevşetilmesi ile talebin canlanması enflasyonu tekrar yukarı çekmiştir. **Bunun sonucunda ikinci çeyrek sonunda yıllık enflasyon %19,93 ile son 23 ayın zirvesine ulaşmıştır. Yine Haziran ayında aylık olarak gerçekleşen %3,14 enflasyon son 26 ayın en yüksek aylık enflasyonu olarak kaydedilmiştir.**

KKTC bütçesi pandeminin de etkisiyle ciddi bir yük altına girmiştir. KKTC'de mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı 2018 yılında % 101 seviyesine çıkarken 2019 yılında %96, 2020 yılında ise %87 seviyesine kadar gerilemiştir. 2021 yılında ise açıklanan bütçe öngörülerine göre bu oranın % 79 seviyesine düşeceği hesaplanmaktadır. Ayrıca, yılın ilk yarısında yerel bütçe açığı 833 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Mali disipline ilişkin tedbirlerin önemi her geçen gün artmaktadır.

2020 yılı sonunda bankaların aktif büyüklüğü %24,2 artışla 50 milyar 601 milyon TL'ye yükselmiştir. 2021 yılı ilk çeyreğinin sonunda, aktif büyüklük %6,8 artarak 54 milyar 53 milyon TL olmuştur. Toplam brüt krediler son çeyrekte %4,2, son bir yılda ise %27,7 artarak 29 milyar 969

milyon TL olmuştur. Mevduatlar ise son çeyrekte %7,2, son bir yılda %30,8 artarak 44 milyar 774 milyon TL olmuştur. **Son bir yılda mevduatlar diğer bir deyişle tasarruflar, kredilerden diğer bir deyişle yatırımlardan ve hanehalkı harcamalarından daha fazla artmıştır.** Bu durum pandeminin ekonomiyi yavaşlattığını göstermektedir.

Turizm sektöründe henüz beklenen ivmelenme sağlanamamıştır. **2021 yılının ilk yarısında gelen yolcu sayısı 2020 yılının aynı dönemine göre 285.654'ten %77,9 azalarak 63.106'a düşmüştür.**

Türkiye 2020 yılının dördüncü çeyreğinde kaydettiği %5,9 oranında büyümeyle birlikte 2020 yılının tamamında GSYH'da yüzde 1,8 oranında reel artış kaydederek 2009 yılı sonrası kesintisiz büyüme eğilimini devam ettirmiştir. 2021 yılı birinci çeyreğinde Türkiye ekonomisi, piyasa beklentilerinin üzerinde, %7,0 oranında büyüyerek toparlanmanın güçlü biçimde sürdüğünü göstermiştir.

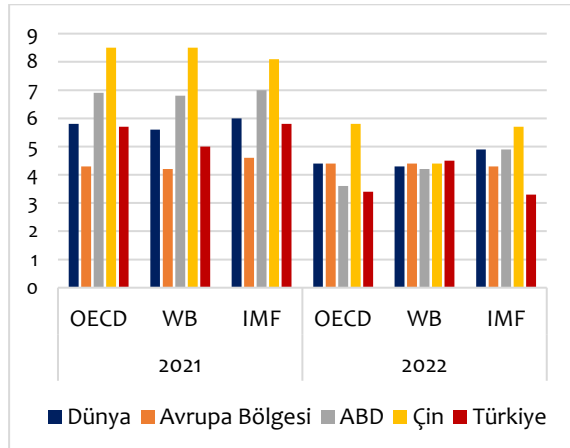
GKRY'de 2021'de ılımlı bir toparlanma beklenmekte, GSYİH büyümesinin %3,1 olacağı tahmin edilmektedir. 2021'in ilk yarısında GKRY'de uygulanan karantina önlemlerinin yanı sıra AB'nin geri kalanında turizm akışlarını etkileyen devam etmekte olan kısıtlayıcı önlemlerin toparlanmayı geciktireceği değerlendirilmektedir.

2. KÜRESEL EKONOMİK GÖRÜNÜM

2020 yılının eko-sağlık krizinin şiddetli etkisiyle geçmesinin ardından küresel ekonomi 2021 yılında toparlanma eğilimine girmiştir. Uluslararası kuruluşlar salgının ilk dönemlerine kıyasla daha iyimser bir tablo çizmektedir.

Birçok ülkede genişlemeci politikaların ve destek paketlerinin sürdürülmesi, ABD’de açıklanan mali desteğin ABD’de ve ekonomik ilişki olduğu diğer ülkelerde olumlu bir yansıması olacağına ilişkin beklenti, aşılamanın birçok ülkede hız kazanması, salgın ortamına uyum düzeyinin giderek artması, esnek çalışma koşullarının yaygınlaşması gibi etkenler nedeniyle uluslararası kuruluşlar 2021 ve 2022 yıllarına ilişkin küresel büyüme tahminlerini yukarı yönlü revize etmişlerdir. OECD, IMF ve Dünya Bankası’nın yayımladıkları son raporlarda 2021 yılında küresel büyümenin sırasıyla %5,8, %6 ve %5,6 olacağı tahmin edilmiştir. Ortaya çıkan olumlu görünümde, büyük ölçekli finansal destekler ve genişlemeci para politikası uygulamaları da etkili olmuştur. Grafik-1’de OECD, IMF ve Dünya Bankası’nın (WB) 2021 ve 2022 yılı için dünya geneli, AB, ABD, Çin ve Türkiye için büyüme tahminleri görülmektedir.

Grafik 1: Küresel Ekonomik Görünüm Tahminleri

Kaynak: OECD, IMF, WB

2021 yılının ilk yarısında ABD ve Japonya büyük ölçekli mali destek paketleri açıklamış, Avrupa ülkeleri salgınla ortaya çıkan ekonomik ve sosyal sorunları gidermeye yönelik tedbirler alırken, çevre ve dijitalleşmeyi de öncleyen yeni AB fonlarının dağıtımını kararlaştırmıştır. Gelişmekte olan ülkeler ise kısıtlı mali desteklerle salgının sebep olduğu kırılanlıklara sınırlı ölçüde karşılık verebilmiştir. Bu dönemde küresel ölçekte sanayi sektöründe ve uluslararası ticarete sağlanan hızlı toparlanmaya karşın, kısıtlayıcı önlemler nedeniyle hizmet sektörleri daha zayıf bir görünüm sergilemiştir.

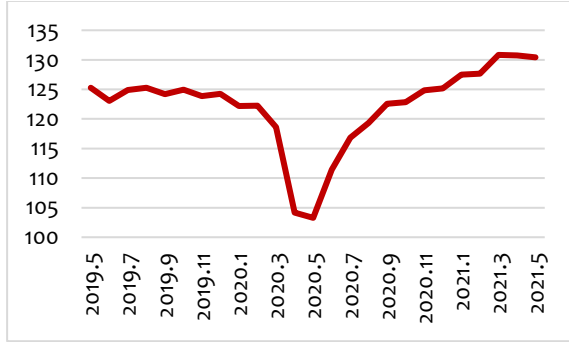
Küresel ekonomik göstergelerde oluşan olumlu görünüme karşın, kayda değer riskler halen varlığını sürdürmektedir. Aşının ulaşılabilirliğinin veya yeni varyantlara karşı etkisinin azalması toparlanma sürecinin tekrar yavaşlamasına yol açabilecektir.

Bununla birlikte, emtia fiyatlarındaki artış, küresel enflasyon, ABD faiz oranlarındaki artış beklentisi ve varlık fiyatlarındaki aşırı şişkinlik diğer ekonomik riskler olarak değerlendirilmektedir. ABD’nin uzun vadeli tahvil faiz oranlarındaki yükselişi özellikle gelişmekte olan ülkeler bakımından risk oluşturmaktadır. ABD’deki faiz oranlarında beklenmedik bir artışın sıkı finansal koşullara yol açarak gelişmekte olan ekonomilerin potansiyel büyüme beklentilerine zarar verebilme riski bulunmaktadır.

2020 baharında keskin bir daralma yaşayan küresel ticaret “V” şeklinde iyileşmeyle toparlanma trendi yakalamıştır. 2020 yılının genelinde küresel ticaret açısından olumsuz bir yıl olmuş, yıl genelinde küresel ticarete yüzde 7,5 oranında daralma yaşanmıştır. 2020 yılının son iki çeyreğinde

başlayan kademeli toparlanma eğilimi devam etmektedir.

Grafik 2: Küresel Ticaret Hacmi*

Kaynak: WTO

*Mevsimsel Düzeltilmiş 2010=100

Geçtiğimiz yılki daralmanın ardından 2021 yılında UNCTAD tarafından küresel ticaret hacminin % 16 düzeyinde artacağı öngörülmektedir. WTO'nun 2021 yılında küresel ticaretteki artış tahmini ise % 8,8 seviyesindedir. Ocak 2021'de yürürlüğe giren AB ile Birleşik Krallık arasında imzalanan Brexit Anlaşmasının küresel ticaret üzerinde olumlu etkisi olacağı öngörülmektedir.

Mal ticaretindeki artışa rağmen, küresel hizmet ticaretindeki toparlanma, mal ticaretine oranla daha düşük seviyelerde kalmaya devam etmektedir. 2021 yılı ilk çeyreğinde küresel mal ticareti salgın öncesi seviyesinin üzerine çıkarken, hizmet ticareti halen salgın öncesi seviyesinin altındadır. Covid-19 salgınının uluslararası mal ticareti üzerindeki etkisi önemli ölçüde ortadan kalkmış olmakla birlikte, hizmet ticareti özellikle turizm üzerinden olumsuz etkilenmeye devam etmektedir.

Salgınla birlikte tüketici davranışları da önemli ölçüde değişmiştir. Sağlık ürünleri, dijital hizmetler, iletişim ve ev ofis ekipmanları gibi sektörlerde talep artarken, ulaşım ekipmanları, uluslararası seyahat ve konaklama hizmetleri gibi sektörlerde talep azalmıştır. Bu değişikliklerden bazı sektörler için kalıcı

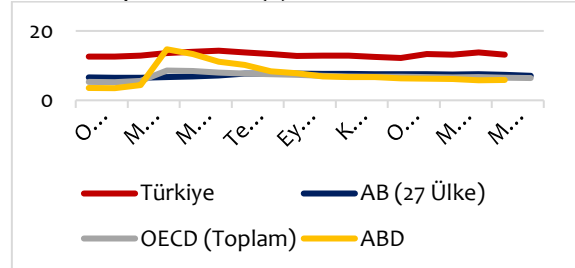
olması durumunda küresel ölçekte mal ve hizmetlere olan dış talepte de değişimlerin yaşanması muhtemeldir.

2021 yılında işgücü piyasasının toparlanma eğilimine girdiği görülmektedir. 2021 yılı başından itibaren alınan finansal tedbirlerin etkisiyle ekonomilerde bir önceki yıla kıyasla toparlanmaların yaşanması iş gücü piyasalarında arz ve talep yönlü artış sağlamıştır. Ancak özellikle kalifiyeli olmayan işçiler ve genç işsizler için önümüzdeki yıllar sorun olmaya devam edecektir.

Salgınla birlikte azalan istihdam oranları ve değişen işgücü piyasasına ilişkin trendler gözden kaçırılmamalıdır. Artan dijitalleşme işgücü piyasasında önemli bir risk faktörüdür. İşten çıkarma yasağı uygulamalarının (ücret sübvansiyonları, sigorta prim destekleri, kısa dönemli çalışma vs.) kısa vadede işsizliği azaltmada etkili olduğu görülmekle birlikte; işgücünün yeniden yapılandırılması ve çalışanların yeni düzene uyum sağlayıcı eğitimlerle eğitildiği politikanın uzun dönemde işsizliği azaltmak ve salgının etkilerini indirgemek için şart olduğu görülmektedir.

Son dönemde ABD işsizlik oranı Mayıs ayında % 5,9'a gerilemişse de hala salgın öncesi dönem ortalamalarının üzerinde seyretmektedir. AB'de işsizlik oranları halen yüksek seyrini korumaktadır. OECD ülkeleri genelinde işsizlik oranında bir azalış eğilimi görülse de halen salgın öncesi dönemin gerisindedir.

Grafik 3: İşsizlik Oranı (%)

Kaynak: OECD

3. KKTC, TÜRKİYE VE GKRY EKONOMİLERİNİN GÖRÜNÜMÜ

Küresel ekonomik görünüme ilişkin salgın kaynaklı belirsizlik ortamı halen devam etmektedir. Kovid-19 aşısının yarattığı iyimser havanın küresel ekonomik aktivitenin yeniden toparlanacağı beklentilerine karşılık koronavirüs mutasyonunun vaka sayılarını tekrardan artışa geçirmesi ile yol açacağı belirsizlik ortamının ekonomilerin yeniden toparlanması üzerinde risk oluşturması belirsizliği tetiklemektedir. Aşılama etkin ve hızlı bir şekilde yürütülürken ekonominin dengelenmesi için atılacak adımların sağlamlığı oldukça kritiktir.

Salgın ortamında dünya genelinde, yeni kapanma veya kısıtlama tedbirleri nedeniyle eşit olmayan hızlarda büyüme performansları gözlenmektedir. Üretim kaybı, başta turizm olmak üzere hizmet sektörlerine dayalı ekonomilerde daha fazla olmaktadır. Bu ülkelerin salgına görece zayıf mali görünüm ile yakalanmaları nedeniyle verdikleri destekler de sınırlı kalmaktadır.

Başta turizm sektörü olmak üzere hizmet sektörü yoğun bir ekonomiye sahip olan KKTC için de ekonomik dengelenmenin henüz istenilen düzeyde olmadığı değerlendirilmektedir. Salgının KKTC ekonomisi üzerinde 2020 yılında şiddetlenen etkisiyle ekonomide ciddi kayıplar yaşanmıştır. Turizm sektörü daralırken, yükseköğretim öğrencilerinin ülkeye gelmemesi, ekonomik aktivitenin yavaşlaması sonucu kamu gelirlerinin azalması KKTC ekonomisini zorlu bir sürece sokmuştur. Salgınla geçen bir yılın ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik yüke ve yeni varyantlardan kaynaklı ekonomide yaşanan dalgalanmalara karşı henüz net ve öngörülebilir yapısal tedbir gündemiyle

karşılık verilmemiştir. Emtia fiyatlarında yaşanan artış, TL’de yaşanan değer kayıpları ve faiz oranlarının yüksek seyretmesi yönünde oluşacak riskler ekonomideki kırılganlıkları artırmaktadır.

Türkiye ekonomisi üzerinde etkisi de şiddetli bir şekilde hissedilen salgının ekonomik sonuçlarına karşı 2020 yılında alınan kredi ağırlıklı genişletici politikalar Türkiye ekonomisinin daralmasını engellemiştir. Nitekim Türkiye ekonomisi 2020 yılında daralan küresel ekonomiye karşın pozitif ayrılmıştır. Türkiye 2021 yılı ilk çeyrekte gösterdiği %7’lik büyüme performansı ile da bu trendi sürdürmüştür. Ancak, TL’de görülen değer kaybı, döviz rezervlerinde görülen azalma, yatırımları dışlama potansiyeli taşıyan yüksek faiz, yurtiçindeki yerleşiklerin döviz yönemesi ve istihdam oranında yaşanan düşüş Türkiye ekonomisi üzerinde risk oluşturmaya devam etmektedir.

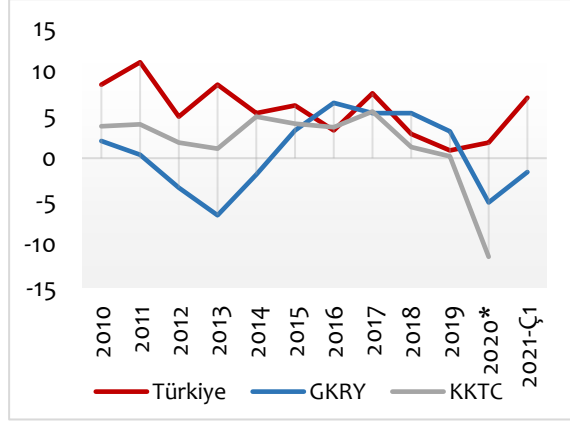
GKRY ekonomisini de sarsan Kovid-19 salgını 2020 yılında %5,1’lik bir düşüşe yol açmıştır. Turizm sektöründe yaşanan çarpıcı daralma bu kırılganlığı artırmıştır. Turizm sektörü ciddi şekilde etkilenirken, iç talep ve işgücü piyasası üzerindeki etki geçici gelir desteği önlemleri ile yumuşatılmıştır. Ancak GKRY ekonomisinin yaşadığı bu daralma 2013 mali krizinden bu yana en kötü dönem olarak kayıtlara geçmiştir.

3.1. Büyüme

Son 10 yıllık KKTC, Türkiye ve GKRY ekonomilerindeki büyüme trendi incelendiğinde KKTC ve Türkiye 2015 yılına kadar GKRY’den daha iyi ve istikrarlı bir performans sergilemiştir. GKRY ekonomisi

2015 yılından sonra alınan tedbirlerle toparlanmaya başlamıştır. 2010-2019 dönemindeki 10 yıllık periyotta Türkiye, GKRY ve KKTC'nin büyüme ortalaması sırasıyla %5,86, %1,36 ve %2,98 olmuştur.

Grafik 4: Karşılaştırmalı Büyüme Oranları (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYPSTAT, TÜİK

*KKTC 2020 büyüme rakamı DPÖ tahminidir.

Kovid-19 pandemisi tüm dünyada olduğu gibi üç ülkeyi de ciddi şekilde etkilemiştir. Özellikle pandeminin zirve yaptığı ve kapanmaların olduğu 2020 yılı ikinci çeyrekte Türkiye, GKRY ve KKTC sırasıyla % -9,9, % -13,1 ve % -13,6 oranında küçülmüştür. İlk iki çeyrekteki ekonomik durağanlık ve küçülme sonrası özellikle yaz aylarında ekonomik aktivitenin hızlanması, açılmaların ve mali desteklerin başlamasıyla üçüncü çeyrekte üç ülke de sırasıyla %6,7, %9,4 ve %16,1 oranında büyümüştür. Dördüncü çeyrekte Türkiye %5,8 büyürken GKRY %4,5 daralmıştır. Dördüncü çeyrek için KKTC'de henüz bir rakam yayımlanmamıştır.

Türkiye 2020 yılının dördüncü çeyreğinde kaydettiği %5,9 oranında büyümeyle birlikte 2020 yılının tamamında GSYH'da yüzde 1,8 oranında reel artış kaydederek 2009 yılı sonrası kesintisiz büyüme eğilimini devam ettirmiştir.

2021 yılı birinci çeyreğinde Türkiye ekonomisi, piyasa beklentilerinin üzerinde, %7,0 oranında büyüyerek toparlanmanın güçlü biçimde sürdüğünü göstermiştir.

Sanayi sektöründe katma değer % 11,7 oranında artmıştır. Böylece sanayi sektörü yılın ilk çeyreğindeki ekonominin genelindeki %7 oranındaki büyümeye 2,5 puan katkı yapmıştır. Hizmetler sektörü (inşaat dâhil) katma değeri ilk çeyrekte %5,3 oranında artarak GSYH büyümesine ilk çeyrekte 3,4 puan katkıda bulunmuştur. 2021 yılının birinci çeyreğinde özel tüketim harcamalarındaki %7,4 oranında kuvvetli bir artış yaşanmıştır. Kamu tüketim harcamaları 2021 yılının birinci çeyreğinde %1,3 oranında artmıştır. Toplam tüketim 2021 yılının birinci çeyreğinde böylece %6,2 oranında artarken, büyümeye katkısı 4,7 puan olmuştur. İlk çeyrekte hizmetler sektörü faaliyetlerinde toparlanma hızlanmıştır. Diğer yandan, geçtiğimiz yılın son çeyreğinde önemli bir daralma yaşayan inşaat sektörünün ilk çeyrekte büyüme kaydetmiş olmasının GSYH büyümesinin piyasa beklentilerinin üzerinde gerçekleşmesinde rol oynadığı düşünülmektedir. Hizmetler sektöründe en büyük paya sahip olan toptan-perakende ticaret sektöründeki canlılık, hizmetler sektöründeki büyüme üzerinde belirleyici olmuştur. Mart ayında kısıtlayıcı önlemlerin hafifletilmesi uzun zamandır belirgin daralma kaydeden konaklama sektöründe toparlanma sağlamıştır.

Türkiye'de 29 Eylül 2020'de açıklanan Yeni Ekonomik Programa (YEP) göre, ekonominin 2021 yılında ise %5,8 büyüyeceği öngörülmüştür. Buna mukabil, OECD, IMF ve WB son ekonomi raporlarında 2021 yılında Türkiye için sırasıyla %5,7, %5 ve %5,8'lik bir büyüme öngörmüştür.

GKRY'de ekonomik aktivite, Kovid-19 krizi ve beraberindeki karantina önlemlerinin bir sonucu olarak 2020'de %5,1 oranında azalmıştır. Özel tüketimin 2020'de %3,9 ve yatırımın %2 düşmesi nedeniyle, iç talep üzerindeki etki, geçici gelir desteği önlemleriyle yalnızca kısmen

hafifletilebilmiştir. Mal ve hizmet ihracatı, seyahat kısıtlamalarının turizm üzerindeki etkisini yansıtarak %12,4 düşmüştür. 2021’de ılımlı bir toparlanma beklenirken GSYİH büyümesinin %3,1 olacağı tahmin edilmektedir. 2021’in ilk yarısında GKRY’de uygulanan karantina önlemlerinin yanı sıra AB’nin geri kalanında turizm akışlarını etkileyen devam eden kısıtlayıcı önlemlerin toparlanmayı geciktireceği değerlendirilmektedir.

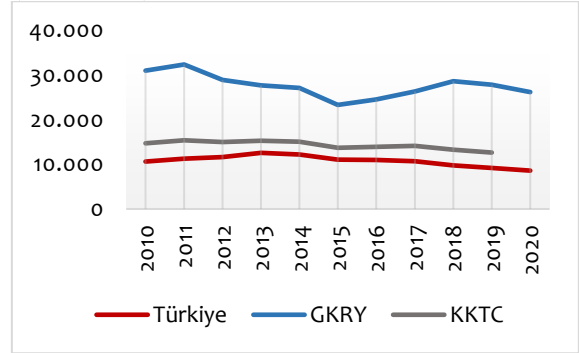
GKRY’de 2021 yılının ilk çeyreğine ait son veriler, bir önceki çeyrekteki %-4,45’lik büyüme oranında bir artış ve geçen yılın aynı çeyreğindeki %1,02’lik büyüme oranına göre düşüş olan %1,57’lik bir ekonomik daralma göstermiştir. Negatif GSYİH büyüme oranı ağırlıklı olarak “Oteller ve Restoranlar”, “İmalat”, “Ulaştırma, Depolama ve İletişim”, “Toptan ve Perakende Ticaret, Motorlu Taşıtların Onarımı”, “Sanat, Eğlence ve Rekreasyon” sektörlerinden kaynaklanmaktadır.

KKTC 2021 yılı ilk iki çeyrek verileri henüz yayımlanmamıştır. Bununla birlikte, DPÖ tarafından, belli parametreler çerçevesinde, 2020 yılsonu GSYİH büyüme tahmini yapılmıştır. **Buna göre; (i) elektrik tüketiminin %12,5 düşmesi, (ii) ithalatın reel olarak %30 azalması ve (iii) ülke nüfusunun 2020 KKTC istatistik kurumu projeksiyonundan %4 aşağıda olması varsayımlarıyla GSYİH’nin %11,04 oranında bir daralacağı tahmin edilmektedir.**

KKTC’de yürütülen aşılama çalışmalarının etkisiyle ekonomik canlanmanın 2021’de hız kazanacağı değerlendirilmektedir. Salgının neden olduğu dalgalanmalara karşı doğru bir rota belirlemek için yapısal tedbirlerle birlikte hanehalkı ve işletmelere yönelik destek paketlerinin etkin ve verimli bir şekilde planlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

KKTC, Türkiye ve GKRY’de kişi başına düşen milli gelirin gelişim trendi Grafik-5’te görülmektedir.

Grafik 5: Karşılaştırmalı Kişi Başına Düşen GSYİH (ABD Doları)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYPSTAT, TÜİK

KKTC’de kişi başına düşen GSYİH 2013 yılında 15.302 dolar ile nominal olarak en yüksek seviyesine ulaşmış iken 2018 yılında dövizdeki artış nedeniyle 13.277 dolara düşmüştür. 2019 yılında kişi başına GSYİH %5 civarında azalarak 12.649 dolara gerilemiştir. KKTC’de 2020 kişi başına GSYİH henüz yayımlanmamış olmakla birlikte, dövizdeki yükselişin ve salgının etkisiyle düşmesi beklenmektedir.

Türkiye’de kişi başına düşen GSYİH ise 2013 yılında 12.582 ABD Doları ile nominal olarak en yüksek seviyesine ulaşmış iken dövizdeki artış ve ekonomideki yavaşlama sebebiyle 2019 yılında 9.213 ABD Dolarına gerilemiştir. 2020 yılında ise Türkiye’de kişi başına düşen GSYİH 8.599 ABD Dolarına gerilemiştir.

GKRY’de 2010 yılında 31.023 ABD Doları olan kişi başına düşen milli gelir ekonomik kriz döneminde azalarak 2014 yılında 27.129 ABD Dolarına düşmüştür. 2015 yılından itibaren ekonominin toparlanmasıyla birlikte 2019 yılına kadar sürekli artış gösteren kişi başına düşen milli gelir, 2019 yılında 27.858 ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. 2020 geçici rakamlarına göre ise GKRY’de kişi başına düşen milli gelir 26.240 seviyelerine gerileyerek 2014’deki seviyenin altına düşmüştür.

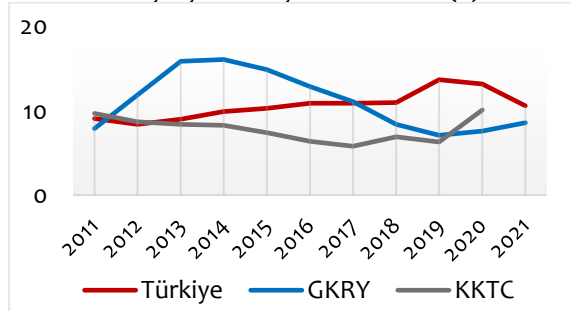
3.2. İstihdam

KKTC’de işsizlik oranı yıllık olarak açıklanmaktadır. 2020 yılında yapılan işgücü anketi sonucunda KKTC’deki işsizlik oranı tekrar çift hanelere yükselmiştir. 2021 yılında ekonominin görece hareketlenmesi ve yaz döneminde turizmdeki canlanma nedeniyle işsizliğin bir miktar azalarak tekrar tek hanelere düşmesi beklenmektedir.

Türkiye’de dalgalı seyreden işsizlik oranları 2011-2014 yılları arası hariç çift haneli olarak gerçekleşmiştir. 2020 işsizlik oranı %13,2 olarak açıklanmıştır. En son açıklanan Haziran verilerine göre, haziran ayında tam açılmayla birlikte hizmet sektöründe hareketlenme ve sanayi sektörünün işgücü talebinin artmasının etkisiyle işsizlik oranı %10,6’ya düşmüştür. Atıl işgücü oranı ise 2020 sonunda %28,4 iken Mayıs ayında %22,4’e düşmüştür. Ancak, bu iyileşmelere rağmen istihdam ve istihdama katılma oranında düşüş sürmüştür.

GKRY’de ise 2012 yılında çift hanelere çıkan işsizlik oranı 2014 yılında %16,1’e kadar yükselmiştir. Ekonominin 2015 yılından itibaren toparlanması işsizlik oranlarına da olumlu yansımış ve bu tarihten itibaren düşmeye başlayan işsizlik 2019 yılında %7,1’e kadar düşmüştür. 2020 yılında ise pandeminin etkisiyle işsizlik tekrar yükselişe geçerek %7,6 olmuştur. 2021 yılında ilk çeyreğinde işsizlik oranı %8,6ya yükselmiştir.

Grafik 6: Karşılaştırmalı İşsizlik Oranları (%)

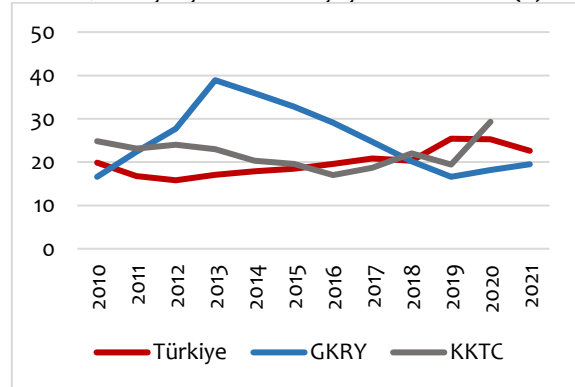
Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

Grafik-7’de de görüldüğü üzere, KKTC’deki Genç İşsizlik oranı 2010 yılında %24,8 olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılına kadar sürekli azalan bu oran, %17 ile dönemin en düşük oranı olarak kayıtlara geçmiştir. 2017 ve 2018 yıllarında tekrar artışa geçen Genç İşsizlik Oranı 2019 yılında bir miktar azalarak %19,4 olmuştur. **KKTC’de genç işsizlik oranı 2020 yılında ise yaklaşık 10 puan artarak %29,3’e yükselmiştir.**

Türkiye’de de benzer şekilde genç işsizlik ciddi sorun oluşturmaya devam etmektedir. 2010-2016 yılları arasında %15 ile %20 arasında değişen Genç İşsizlik oranı 2019’da %25,4’e kadar yükselmiştir. 2020 yılında bu oran %25,3 olarak gerçekleşmiştir. **Haziran ayında ise %22,7’e düşmüştür. Öte yandan Genç İstihdam oranı %32,6 gibi oldukça düşük bir orandadır.**

2012-2015 arasında ciddi bir ekonomik krizle karşılaşan GKRY’de Genç İşsizlik Oranı, 2013 yılında %38,9 ile rekor düzeye ulaşmıştır. 2016 yılından itibaren ekonominin toparlanmasıyla düşmeye başlayan Genç İşsizlik 2019 yılında %16,6 ile dönemin en düşük seviyesine inmiştir. Ancak, Pandemiyle birlikte 2020 yılında bu oran %18,2’ye yükselmiştir. Bu yükseliş yılın ilk çeyreğinde de devam ederek %19,5 olmuştur.

Grafik 7: Karşılaştırmalı Genç İşsizlik Oranları (%)

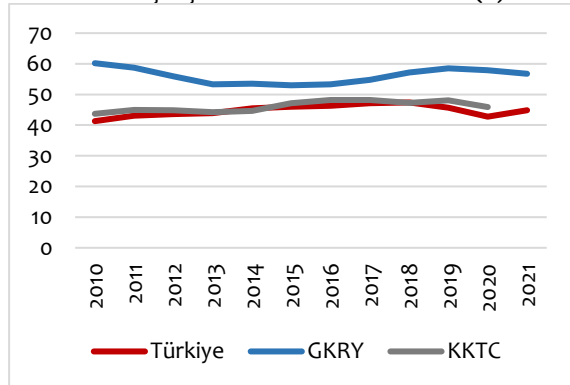
Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

KKTC'de İstihdam Oranı 2010 yılında %43,7 iken 2016 ve 2017 yıllarında %48,2'ye kadar yükselmiştir. 2018 yılında 0,9 puan düşen bu oran 2019 yılında tekrar yükselerek %48,1 olmuştur. 2020 yılında ise yine pandeminin olumsuz etkisiyle %45,9'a gerilemiştir.

Yine işsizlik kadar önemli olan istihdam oranı Türkiye'de AB ortalamasına ve diğer gelişmiş ülke ekonomilerine göre oldukça düşüktür. 2010 yılında en düşük oran olan %41,3'den sonra 2011-2019 yılları arasında %43 ila %47 arasında dalgalanan bu oran, 2021 Haziran ayında %44,9 olarak gerçekleşmiştir.

GKRY, istihdam oranı bakımından KKTC ve Türkiye'den daha iyi durumdadır. 2010 yılında %60,2 olan istihdam oranı 2015 yılında %53'e kadar düşmekle birlikte, 2016 yılından itibaren tekrar artışa geçmiş ve 2019 yılı sonunda %58,5'e kadar yükselmiştir. 2020 yılında %57,9'a düşmüştür. 2021 yılının ilk çeyreğinde ise %56,8'e düşmüştür.

Grafik 8: Karşılaştırmalı İstihdam Oranları (%)

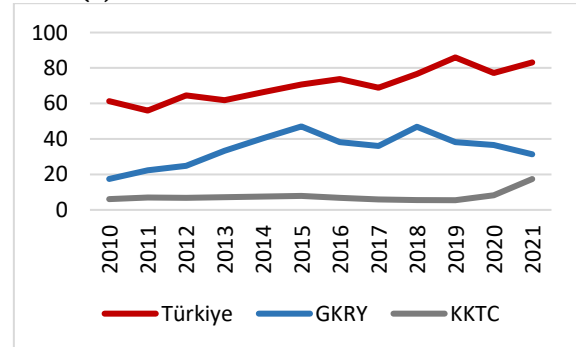
Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYPSTAT, TÜİK

3.3. Dış Ticaret Dengesi

KKTC'de, ihracatın ithalatı karşılama oranları 2010-2017 yılları arasında %6-7 civarında gerçekleşmiştir. 2018 ve 2019 yıllarında bu oran daha da düşerek %5,5 olmuştur. 2020 yılında pandeminin turizm

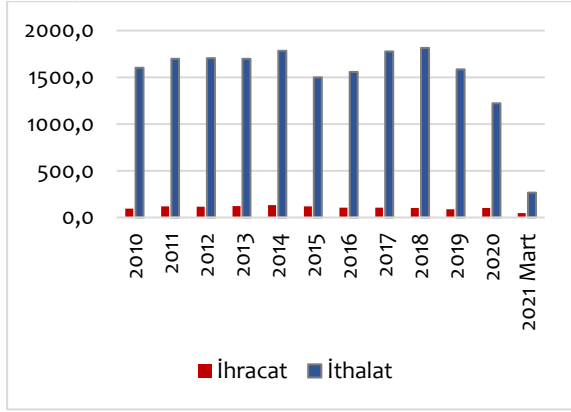
sektörü üzerindeki olumsuz etkisi ve yükseköğretim öğrencilerinin ülkelerinde kalmayı tercih ederek uzaktan eğitim alması nedeniyle -dövizdeki artışa rağmen- ithalat azalmıştır. İthalattaki bu gerileme ihracattaki artışla desteklenince ihracatın ithalatı karşılama oranı %8,3'e yükselmiştir. 2021 yılının ilk çeyreğinde ise ihracattaki artış ve ithalattaki azalış nedeniyle bu oran son dönemin en yüksek oranı olan %17,4'e yükselmiştir. Bununla birlikte, yaz aylarında tedbirlerdeki gevşeme nedeniyle bu oranın bu düzeyde kalması beklenmemektedir. Türkiye'de bu oran son 10 yılda artarak 2019 yılında %86'ya kadar çıkmış ancak 2020'de %77,2'ye düşmüştür. 2021 yılı ilk iki çeyrek sonunda ise bu oran %83,2'ye yükselmiştir. GKRY'de ise 2010 yılında %17,4 olan bu oran sürekli artarak 2018 yılında %46,8'e kadar çıkmıştır. 2019 ve 2020 yıllarında ise düşerek sırasıyla %38,2 ve %36,5 olmuştur. 2021 yılı Ocak-Mayıs aylarında %31,4 ile düşüş devam etmektedir.

Grafik 9: Karşılaştırmalı İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYPSTAT, TÜİK

KKTC'nin 2021 ilk çeyrek ihracatı, 2020 yılının aynı dönemine göre %23,9 artış göstererek 46,1 milyon dolara yükselmiştir. İthalat ise aynı dönemde %17 azalarak 264,9 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 10: KKTC İthalat ve İhracat Seyri (Milyon ABD Doları)

Kaynak: KKTC Ticaret Dairesi

KKTC'de dış ticaret dengesi aynı dönemde bir önceki yılın aynı dönemine göre iyileşme göstermiş ve dış ticaret açığı 280,1 milyon dolardan 218,8 milyon ABD dolarına düşmüştür.

Tablo 1: KKTC'nin 2021 Dış Ticaret Dengesi

	2020 Ocak-Mart (Milyon \$)	2021 Ocak-Mart (Milyon \$)	Değişim (%)
İhracat	37,2	46,1	23,9
İthalat	317,3	264,9	-17
Dış Ticaret Dengesi	-280,1	-218,8	-21,9

Kaynak: KKTC Ticaret Dairesi

KKTC'de 2021 yılının ilk üç ayında en fazla ihraç edilen ürün 20,2 milyon dolar ile Narenciye olmuştur. Daha sonra 13,2 milyon ABD doları ile süt ürünleri gelmektedir. Bu iki ürünün ihracattaki payı %72,4 gibi yüksek bir orandadır.

Tablo 2: İhraç edilen başlıca ürünler

	2020 Ocak-Mart (Milyon \$)	2021 Ocak-Mart (Milyon \$)	Değişim (%)
1-Narenciye	18,6	20,2	9
2- Süt Ürünleri	11,2	13,2	17
3-Hurdalar	1,5	3,6	136,8
4-Keçi Boynuzu (Çekirdek)	0	1	-
5-Piliç Eti	0,73	0,69	-5
6-Sebzeler	0,35	0,47	35

Kaynak: KKTC Ticaret Dairesi

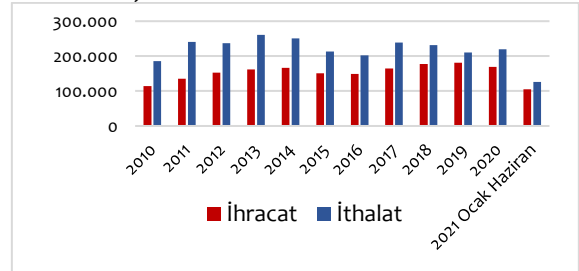
2021 yılının Ocak-Mart döneminde en fazla ithal edilen ürün 21,9 milyon ABD dolarıyla Taşıt Araçları olmuştur. Yakıtta yapılan ithalat ise 2020 yılında pandemi döneminde alınan kapanma kararlarının etkisiyle bir önceki yılın aynı dönemine göre %40,9 azalarak 19,3 milyon ABD dolarına düşmüştür. İnşaat demiri ithalatı ise aynı dönemde %23 artarak 9,5 milyon ABD doları olmuştur.

Tablo 3: İthal Edilen Başlıca Ürünler

	2020 Ocak-Mart (Milyon \$)	2021 Ocak-Mart (Milyon \$)	Değişim (%)
1-Taşıt Araçları	31,5	21,9	-30,6
2-Yakıt	32,6	19,3	-40,9
3-İnşaat Demiri	7,7	9,5	23
4-Hayvan Yemleri	9,7	7,5	-22,2
5-Telefon Cihazları	6,4	7	9,9
6- Cep Telefonları	5,8	6,6	13,2
7- Mısır	4,2	6,4	53,2
8-Arpa		6,1	9,2
9-İlaçlar	8,8	5,8	-34
10- LPG Gazı	6,8	5,5	-19,9

Kaynak: KKTC Ticaret Dairesi

Türkiye'de 2020 yılının ilk yarısında 75 milyar ABD doları olan ihracat %39,3 artarak 2021 yılının aynı dönemde 104,5 milyar ABD doları olmuştur. Bu artışta pandemi nedeniyle ekonomideki rahatlama ve Avrupa pazarındaki hareketlenme olmuştur. İthalat ise aynı dönemde %27,4 artarak 98,9 milyar dolardan 126,1 milyar dolara yükselmiştir.

Grafik 11: Türkiye İthalat ve İhracat Seyri (Milyon ABD Doları)

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı

Bu olumlu gelişmelerin etkisiyle dış ticaret açığı aynı dönemde 23,9 milyar ABD dolarından 21,2 milyar ABD dolarına düşmüştür.

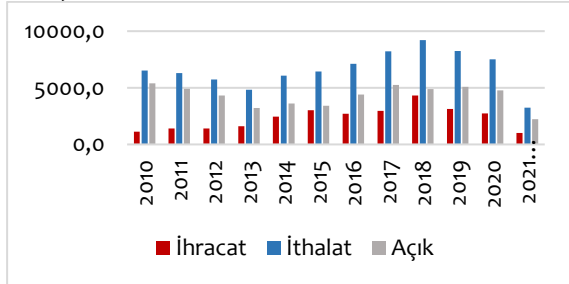
Tablo 4: Türkiye'nin 2020 Dış Ticaret Dengesi

	2020 Ocak-Haziran (Milyon \$)	2021 Ocak-Haziran (Milyon \$)	Değişim (%)
İhracat	75.059	104.495	39,8
İthalat	98.952	126.111	27,4
Dış Ticaret Dengesi	-23.893	-21.166	-11,4

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı

GKRY'de ihracat 2021 Ocak-Mayıs döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre %19,2 azalarak 1 milyar 23 milyon Avro'ya düşmüştür. İthalat ise bu dönemde %10,1 artarak 3 milyar 255 milyon Avro olmuştur.

Grafik 12: GKRY İthalat ve İhracat Seyri (Milyon Avro)

Kaynak: CYSTAT

GKRY'de dış ticaret açığı ise %32 artarak 1 milyar 691 milyon Avro'dan 2 milyar 231 milyon Avro'ya yükselmiştir.

Tablo 5: GKRY'nin 2020 Dış Ticaret İstatistikleri

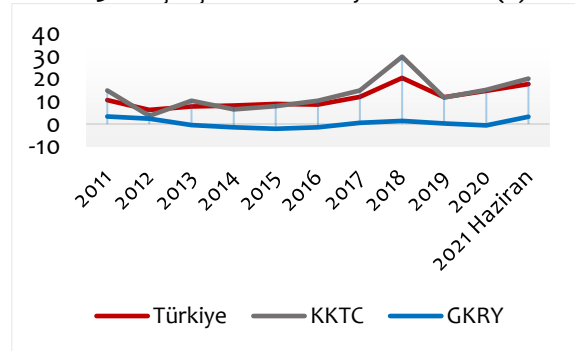
	2020 Ocak-Mayıs (Milyon Avro)	2021 Ocak-Mayıs (Milyon Avro)	Değişim (%)
İhracat	1.266	1.023	-19,2
İthalat	2.956	3.255	10,1
Dış Ticaret Dengesi	-1.691	-2.231	32

Kaynak: CYSTAT

3.4. Enflasyon

TL'deki düşük yönlü seyir ve pandemi nedeniyle alınan kapanma tedbirleri sebebiyle düşen talebin etkisiyle KKTC'de yılın ilk çeyreğinde enflasyon %1,86 olarak gerçekleşmiştir. Ancak, Mart ayı sonunda T.C. Merkez Bankası Başkanının görevden alınmasına piyasaların olumsuz yaklaşımı, petrol fiyatları ve küresel gıda fiyatlarında görülen yukarı yönlü hareket ve son olarak pandemi tedbirlerinin gevşetilmesi ile talebin canlanması enflasyonu tekrar yukarı çekmiştir. Bunun sonucunda II. Çeyrek sonunda yıllık enflasyon %19,93 ile son 23 ayın zirvesine ulaşmıştır. Yine Haziran ayında aylık olarak gerçekleşen %3,14 enflasyon son 26 ayın en yüksek aylık enflasyonu olarak kaydedilmiştir. İlk çeyrekte 1,86 olan enflasyon oranı ikinci çeyrekte 6,84 gibi yüksek bir orana ulaşmış ve böylece ilk 6 ayın enflasyonu %8,83 olmuştur. Süreç Türkiye'de de benzer şekilde ilerlemiş ilk çeyrek sonunda %16,19 olan yıllık enflasyon oranı %17,53'e yükselmiştir. GKRY'de ise ilk çeyrek sonunda %0,72 olan yıllık enflasyon Haziran sonunda yıllık %3,14 ile son zamanlardaki en yüksek düzeyine ulaşmıştır. Ancak, GKRY'de yıllık enflasyon 3,14 iken KKTC'de Haziran ayı enflasyonunun %3,14 olduğu dikkate alındığında iki ülke arasındaki enflasyon açısından fark dikkat çekicidir.

Grafik 13: Karşılaştırmalı Enflasyon Oranları (%)

Kaynak: Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

3 ülkenin ana mal grupları açısından enflasyonun yıllık artış seyri aşağıdaki tabloda yer almaktadır. KKTC ve Türkiye’de artış yönü ve artış gösteren sektörler açısından benzerlik görülmektedir. GKRY’de KKTC ve T.C. gibi petrol bağımlı bir ülke olması nedeniyle, Ulaştırma ve Konut mal grubunda artış yönü benzer iken, diğer mal gruplarında ayrılmaktadır. Özellikle, enflasyon sepetinin %20’sinden fazlasını oluşturan gıda ve alkolsüz içecekler mal grubunda Türkiye ve KKTC’de ciddi artış görülürken, GKRY’de bu mal grubunda enflasyon eksi çıkmıştır. İlave olarak, diğer iki ülke ile karşılaştırıldığında KKTC’de Sağlık mal grubunda görülen %30,78’lik yıllık artış dikkat çekmektedir.

Tablo 6: Ana Mal Grupları Değişim (%)

	GKRY	T.C.	KKTC
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	-0,53	19,99	20,36
Alkollü İçecekler ve Tütün	-0,11	2,01	5,82
Giyim ve Ayakkabı	4,93	7,05	6,63
Konut, Su, Elektrik, Gaz ve diğer Yakıtlar	7,26	14,62	20,28
Mobilya, Ev Aletleri ve Ev Bakım Hizmetler	0,66	25,69	37,91
Sağlık	0,76	19,06	30,78
Ulaştırma	11,17	26,29	34,13
Haberleşme	-0,96	6,13	7,3
Eğlence ve Kültür	2,63	12,21	6,08
Eğitim	0,24	10,86	12,38
Lokanta ve Oteller	1,47	18,86	15,89
Çeşitli Mal ve Hizmetler	1,51	19,95	14,37
TOPLAM	3,14	17,53	19,93

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu

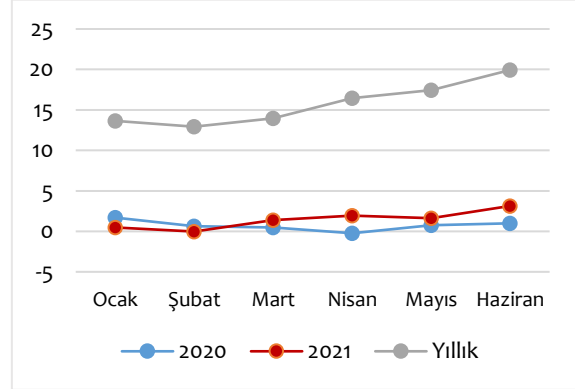
2016 yılından itibaren çift hanelere yükselen KKTC enflasyonu, döviz artışının yaşandığı 2018 yılında %29,66 olarak gerçekleşmiştir. 2019 yılsonu enflasyonu ise %11,66’ya düşmüştür. 2020 yılında yaşanan pandemi ve yılın ikinci yarısında artan döviz, enflasyonu tekrar artırmış ve yılsonu enflasyon %15,03 olarak gerçekleşmiştir. 2021’in ilk altı ayının

sonunda ise enflasyon %19,93’e yükselmiştir.

Aylık bazda baktığımızda, Nisan ayında enflasyon %1,94, Mayıs ayında 1,62 ve Haziran ayında zirve yaparak %3,14 olmuştur.

Öte yandan, ilk çeyrekte de belirttiğimiz gibi, gelişmiş ülkeler hariç küresel enflasyondaki artış, petrol dahil emtia fiyatlarındaki artış, iklim değişiklikleri nedeniyle son dönemlerde ortaya çıkan afetlerin gıda fiyatları üzerindeki baskıyı artırması, T.C. Merkez Bankasının yılsonu enflasyon tahminlerini yukarı yönlü revize ederek %14,1’e yükseltmesi dikkate alındığında yılın geri kalanında enflasyonun çift haneli seyredeceği tahmin edilmektedir. Bu olumsuzluklara TL’de görülecek değer kaybının eklenmesi durumunda, 2021 yılı enflasyonunun 2020 yılının üzerinde gerçekleşebileceği değerlendirilmektedir.

Grafik 14: KKTC’nin Enflasyon Gelişim Seyri (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu

KKTC’de ana mal gruplarındaki yıllık değişime bakıldığında, en fazla artış %37,91 ile Mobilya, Ev Aletleri ve Ev Bakım Hizmetlerinde gerçekleşmiştir. Daha sonra akaryakıt fiyatlarındaki artışın etkisiyle %34,13 ile Ulaştırma ve %30,78 ile Sağlık gelmektedir. Gıda ve Alkolsüz İçecekler mal grubunda %20,36’lık artış ise orta ve alt sınıflarının refahını olumsuz

etkilemektedir. Yıllık değişimin en az olduğu mal grupları ise sırasıyla %5,82 ile Alkollü İçecekler ve %6,08 ile Eğlence ve Kültür mal grubunda gerçekleşmiştir.

Aralık sonunu dikkate aldığımızda yılın ilk çeyreğindeki enflasyon %8,83 olmuştur. Bu dönemde en fazla artış %17,06 ile Mobilya, Ev Aletleri ve Ev Bakım Hizmetleri mal grubunda görülmüştür. Daha sonra %16,23 ile Sağlık ve %15,07 ile Ulaştırma mal grubunda görülmüştür. En az artış gösteren mal grubu ise %2,37 ile Eğlence ve Kültür ve %2,71 ile Eğitimde görülmüştür.

Haziran ayında gerçekleşen enflasyonda; turizmin açılmasıyla artan talebin etkisiyle Lokanta ve Oteller mal grubunda %8 artış görülmüştür. Haziran ayında akaryakıt fiyatlarına yapılan zammın etkisiyle Ulaştırma mal grubu %7,68 artmıştır. En az artış gösteren mal grubu ise %0,24 ile Alkollü Tütün ve İçecekler ve %0,37 ile Çeşitli Mal ve Hizmetler olmuştur.

Tablo 7: Ana Mal Grupları Değişim (%)

	Mayıs- Haziran	Aralık- Haziran	Haziran- Haziran
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	1,16	7,43	20,36
Alkollü İçecekler ve Tütün	0,24	2,85	5,82
Giyim ve Ayakkabı	0,91	7,9	6,63
Konut, Su, Elektrik, Gaz ve diğer Yakıtlar	1,36	5,49	20,28
Mobilya, Ev Aletleri ve Ev Bakım Hizmetleri	5,96	17,06	37,91
Sağlık	4,64	16,23	30,78
Ulaştırma	7,68	15,07	34,13
Haberleşme	1,39	3,95	7,3
Eğlence ve Kültür	0,76	2,37	6,08
Eğitim	0,95	2,71	12,38
Lokanta ve Oteller	8,00	14,29	15,89
Çeşitli Mal ve Hizmetler	0,37	7,29	14,37
TOPLAM	3,14	8,83	19,93

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu

Türkiye’de Mart ayı enflasyonu %1,94 olarak gerçekleşmiştir. Yıllık enflasyon %17,53 olurken ilk 6 ay enflasyonu %8,45 gibi yüksek bir orana ulaşmıştır. Ancak, fiyat istikrarı için risk oluşturan temel konularda biri de Haziran ayı sonunda Üretici Fiyat Endeksi’nin (ÜFE) %31,2’ye yükselmesinin yaratacağı maliyetin enflasyonu da önümüzdeki dönemde yukarı yönlü etkileyebileceği değerlendirilmektedir.

2013-2016 yılları arasında deflasyon dönemi yaşayan GKRY ekonomisi, pandeminin etkisiyle tekrar deflasyon sürecine girmiştir. İlk çeyrek sonunda deflasyonist süreç devam etmiş ancak Nisan ayından itibaren enflasyon tekrar sıfırın üzerine çıkmıştır. Haziran ayında aylık %0,32 olan enflasyon yıllık bazda %3,14 ile 2012 yılından sonra en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

3.5. Bütçe

KKTC, Türkiye ve GKRY ekonomileri son 10 yılda bütçe açığının GSYİH’ya oranında yaşanan iyileşmeler sonrasında Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde tüm dünya ekonomileri gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır.

2021’in ilk iki çeyreğinde sağlık sektörü ve sağlık sektörü dışında Covid-19 pandemisi ile mücadele kapsamında yapılan ilave harcamalar bütçeler üzerinde yük teşkil etmeye devam etmiştir.

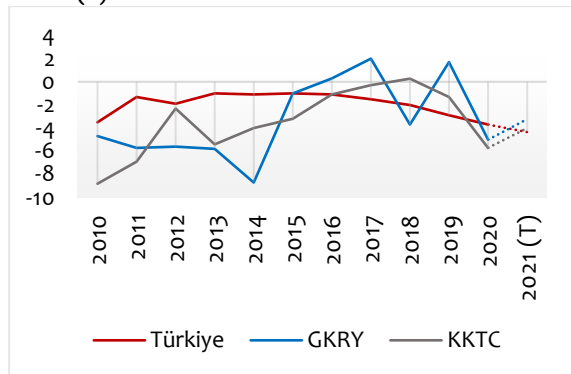
KKTC’de bu kapsamdaki bütçe harcamaları resmi olarak açıklanmamıştır ancak Türkiye ve GKRY’den farklı olarak kamu bütçesinden finanse edilen bütçe kalemlerinde öngörülmeven harcamalar nedeniyle 2020 yılı ve 2021 ilk iki çeyrekte ciddi nakit açığı sorunu meydana gelmiş, özel sektöre yapılan maaş desteklerinde aksamalar yaşanmıştır. **Nakit açıkları mevzuat düzenlemelerine bağlı tasarruf**

tedbirleri gündeme getirilmeksizin dış yardımlar, gerek bazı kamu mükellefiyetlerinin geciktirilmesi, öngörülen bazı harcamaların durdurulması gibi yöntemlerle yönetilmeye çalışılmıştır.

16

2010 yılında KKTC’de bütçe açığının GSYİH’ya oranı %-8,8 iken bu oran 2019 yılında %-1,3’e düşmüştür. Türkiye’de 2010 yılında %-3,5 olan bu oran 2015’te %-1’e kadar düşmüş fakat 2019 yılında bu oran %-2,9’a kadar gerilemiştir. GKRY’de bütçe açığının GSYİH’ya oranı 2010 yılında %-4,7 iken 2019 yılında açık değil fazla verilmeye başlanmış ve bu fazla GSYİH’nin %1,7’si olmuştur. 2020 yılında ise GKRY’de bütçe açığının GSYİH’ya oranı %-5 hesaplanırken, Türkiye’de bu oran %-3,5 olmuştur. DPÖ’nün 2020 GSYİH tahmin hesaplamalarına göre 2020’de bu oran KKTC’de %-5,7’dir. 2021 ilk iki çeyreğinde GKRY’de bütçe açığı ve GSYİH dikkate alındığında bu oran %-3,3 olmuştur. Türkiye’de 2021 yılı için YEP’te öngörülen bütçe açığı GSYİH oranı %-3,5 idi. KKTC’de ise 2021 yılı için öngörülen bütçe açığı 760 milyon iken resmi olarak GSYİH tahmini veya hedefi yapılmamıştır. 2020 yılı için yapılan GSYİH tahmini üzerinden hesaplandığında ise 2021 bütçe açığının GSYİH’ya oranı %-4 olabileceği değerlendirilmektedir.

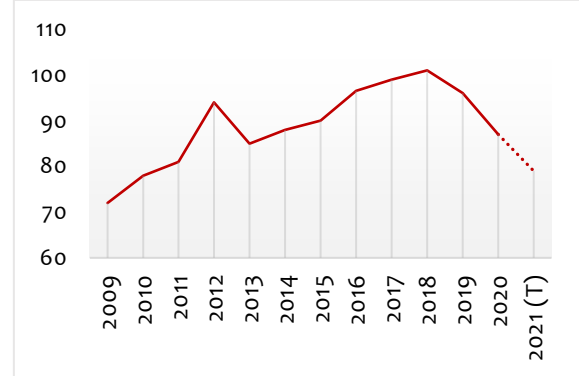
Grafik 15: Karşılaştırmalı Bütçe Açığının GSYH’ye Oranı (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSSTAT, TÜİK
T: Tahmin

KKTC’de mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı 2018 yılında % 101 seviyesine çıkarken 2019 yılında %96, 2020 yılında ise %87 seviyesine kadar gerilemiştir. 2021 yılında ise açıklanan bütçe öngörülerine göre bu oranın % 79 seviyesine düşeceği hesaplanmaktadır.

Grafik 16: KKTC Mahalli Gelirlerin Yerel Giderleri Karşılama Oranı (%)

Kaynak: KKTC Maliye Bakanlığı

KKTC’de 2019 yılında gerçekleşen gelirler, bütçe tahminin % 21,64 üzerindeyken 2020 yılında gelirler bütçe tahminin altında seyretmiştir. Yılsonu itibariyle vergi gelirleri bütçe tahminin % 90’ı düzeyinde gerçekleşirken kamunun mükellefiyetlerini yerine getirebilmesinde Türkiye Cumhuriyeti’nin sunduğu krediler kapsamındaki kamu maliyesinin desteklenmesi kalem önemli bir rol oynamıştır. 2021 yılında da benzer bir durum söz konusudur.

2020 I. çeyrekte 133 milyon TL’nin üzerinde fazla veren yerel bütçe 2021 yılı aynı dönemde 135 milyon açık vermişti. 2020 I. çeyrekte oluşan yerel bütçe fazlası yerel gelirlerin %8,09’una ulaşırken 2021 yılı aynı dönemde oluşan bütçe açığı %-8,36 olmuştur.

Tablo 8: 2020–2021 I. Çeyrek Yerel Bütçe Açık/Fazla

	2020 I. Çeyrek	2021 I. Çeyrek
Mahalli Gelirler (TL)	1.648.053.827	1.614.595.641
Yerel Giderler (TL)	1.514.650.835	1.749.606.776
Açık / Fazla (TL)	133.402.992	-135.011.135

İkinci çeyrek karşılaştırmasında görülmektedir ki 2020 ikinci çeyrek sonu itibariyle 35 milyon dolaylarında olan yerel açık 2021'de 698 milyonun da üzerindedir. 2020 ikinci çeyrek itibariyle bütçe açığı yerel gelirlerin % -1,15'i kadarken 2021'de bu oran % -21,97 seviyesine çıkmıştır. Mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı 2020 I. Çeyrekte % 108,1 iken 2021 yılı aynı dönemde bu oran % 92,28 düzeyinde kalmıştır. İkinci çeyrekte ise 2020'de bu oran % 98,87 seviyesindeyken 2021'de % 81,99 seviyesine düşmüştür.

Tablo 9: 2020–2021 2. Çeyrek Yerel Bütçe Açık/Fazla

	2020 II. Çeyrek	2021 II. Çeyrek
Mahalli Gelirler (TL)	3.123.554.532	3.179.077.507
Yerel Giderler (TL)	3.159.332.916	3.877.420.248
Açık / Fazla (TL)	-35.778.384	-698.342.741

Özetle yılın ilk yarısında yerel bütçe açığı 833 milyon TL olmuştur.

KKTC'de 2020 yılında gelirler bütçesinde 5,4 milyar TL olarak tahmin edilen vergi gelirlerinin 4,9 milyar TL'si tahsil edilebilmiş, %10 oranında bir performans kaybı yaşanmıştır. Ekonomik faaliyetlerle doğrudan ilişkilendirilebilecek gelir kalemlerindeki performans kaybı 2021 yılı birinci ve ikinci çeyreğinde de devam etmiştir. Söz konusu kalemler için 2021 bütçesinde öngörülen gelirlerin her çeyrekte eşit miktarda gerçekleşeceği varsayımı ile yapılan hesaplama göre 2021 yılı birinci ve ikinci çeyrekte yaşanan performans kayıpları Tablo-10'daki gibidir.

KKTC kamu maliyesi gelirleri 5 ana kalemden oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla 1) Vergi Gelirleri, 2) Vergi Dışı Gelirler, 3) Sermaye Gelirleri, 4) Alınan Bağış, Yardımlar ve Krediler ve 5) Diğer Gelirlerdir.

Tablo 10: KKTC'de Haziran 2021 itibariyle Bazı Gelir Kalemlerindeki Performans Kayıpları (%)

	Performans Kaybı (%)
Beyana Dayanan Gelir Vergisi	-12,67
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	-18,14
Özel İletişim Vergisi	-5,77
Şans Oyunları Vergisi	-65,87
Motorlu Taşıtlar Vergisi	-36,29
İthalattan Alınan Gümrük Vergisi	-3,27
İthalattan Alınan Katma Değer Vergisi	-8,99
Damga Vergisi	-29,25
Tapu Harçları	-10,67
Telefon - Telgraf ve Teleks ücretleri	-20,98
Fiyat İstikrar Fonu	-41,31
Ercan Havaalanı Özelleştirme Gelirleri	-85,62

Kaynak: KKTC Maliye Bakanlığı

2021 gelirler bütçesine göre Vergi Gelirleri toplam gelirlerin % 42'sini oluşturmaktadır. 2021 birinci ve ikinci çeyrek gerçekleşmesi ışığında belirlenen performans kaybı göz önünde bulundurulduğunda yılsonu itibariyle 5,4 milyar TL olarak öngörülen vergi gelirlerinde ilk iki çeyrekte % 16,01 oranında öngörülen gelir gerçekleşmemiştir. Söz konusu kayıpların ekonomik faaliyetlerdeki durağanlıktan kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Her ne kadar farklı vergi gelir kalemlerinin farklı tahsilat dönemleri olsa da çeyrek dönemleri değerlendirebilmek için vergi tahsilatlarının yıla eşit yayıldığı varsayımından hareketle çeyrek dönemler için performans ölçümü yapmak mali verileri izleyenler ve politika yapımcılar açısından bir izleme aracı olarak değerlendirilebilmektedir.

Bu meyanda, 2021 ikinci çeyrek sonunda Beyana Dayanan Gelir Vergisinde öngörülen gelirin 67 milyon TL gerisinde olduğu tespit edilmiştir. BSİV tahsilatında ise öngörülen miktarın 6 milyon TL üzerinde bir tahsilat gerçekleştirilmiştir. BSİV tahsilatında bütçe öngörüsünün üzerinde gerçekleşmiş olan performans, dövizdeki artışa bağlı olarak döviz mevduatlarından tahsil edilen vergilerle ilişkilendirilmektedir. Diğer yandan Dahilde Alınan KDV'de ise 2021 ikinci çeyrek sonu itibariyle 62 milyon TL'nin üzerinde kayıp yaşanmıştır. Ülkede yaşanan nüfus kaybına bağlı olarak Özel İletişim Vergisi tahsilatında 2021 ikinci çeyrek itibariyle 4 milyon TL dolaylarında gerileme tespit edilmektedir. Şans Oyunları Vergisi'nde ise gerileme 47 milyon TL'yi bulmaktadır. Benzer şekilde Motorlu Taşıtlar Vergisi tahsilatında da dönemlik gerileme 35 milyon TL'nin üzerindedir. İthalattan Alınan Gümrük Vergisi ve İthalattan Alınan KDV kalemlerinde dönemlik gerilik sırasıyla 2 milyon ve 42,7 milyon TL olmuştur.

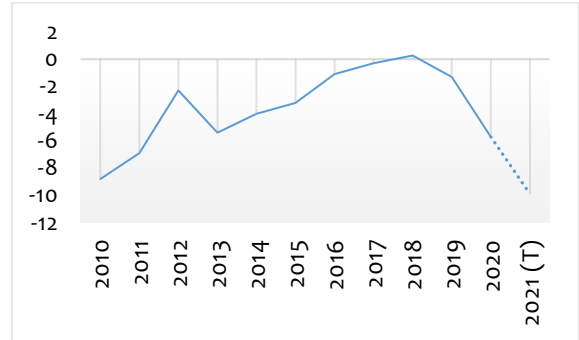
Piyasalardaki durağanlık nedeniyle ithalatta yaşanmakta olan azalma kamu gelirlerinde ciddi kayıpların yaşanmasına yol açmaktadır. Tapu Harçları kaleminde ise 2021 yılı ikinci çeyrekte itibariyle gerilik 6 milyon TL'nin üzerindedir.

Vergi Dışı Gelirler kaleminde önemli yer tutan Fon Paylarında 2021 birinci ve ikinci çeyrek performansı %69 seviyesinde kalmıştır. Buna bağlı olarak gerilik 177 milyon TL dolaylarındadır. Bu gerilik esasen Fiyat İstikrar Fonu kaleminden kaynaklanmaktadır. 2021 ikinci çeyrek sonunda 500 milyon TL'yi aşması gereken FİF gelirleri 300 milyon TL dolaylarında kalarak 200 milyon dolaylarında gerilikle ikinci çeyreği kapatmıştır.

Diğer Gelirler kaleminde ise Ercan Havaalanı Özelleştirme Gelirleri yer almaktadır. 3 aylık dönemler için tahsil edilen bu gelir kaleminde 2020 son çeyreğine karşılık Ocak 2021 tarihinde sadece 4,4 milyon tahsil edilebildiği görülmektedir. Yolcu trafiğinin yok denebilecek kadar az olduğu bu dönemde alınan bir kararla ilgili firmanın yapacağı ödemeler 2022-23 döneminde eşit taksitler şeklinde yapılacak biçimde düzenlenmiştir.

Aralık 2020 itibariyle KKTC Maliye Bakanlığı verilerinde yer alan 1.041 milyon TL yerel açık ve DPÖ'nün 2020 GSYİH tahmini (%-11,04) göz önünde bulundurulduğunda 2020 yılında yerel açığın GSYİH'ya oranının %-5,7 olacağı öngörülmektedir. Bu oran 2013 yılındaki %-5,4 oranından sonra gelen en yüksek oran olarak dikkat çekmektedir. 2021 yılı için herhangi bir GSYİH tahmini yapılmadığından söz konusu oranın ne olacağına ilişkin öngöründe bulunmak son derece güçtür. GSYİH'nin 2020 ile aynı olacağını varsayarak bütçede öngörülen yerel açık (1 milyar 880 milyon) ile karşılaştırıldığında yerel açığın GSYİH'ya oranının % -9,9'u bulabileceği değerlendirilmektedir.

Grafik 17: KKTC'de Yerel Açık - GSYİH Oranı (%)

Kaynak: KKTC Maliye Bakanlığı, KKTC İstatistik Kurumu

Türkiye'de 2020 yılı Aralık ayında merkezi yönetim bütçe giderleri 138,3 milyar TL, bütçe gelirleri 97,6 milyar TL ve bütçe açığı 40,7 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Merkezi yönetim bütçesi 2019 yılı Aralık

ayında 31,8 milyar TL açık vermiş iken 2020 yılı Aralık ayında 40,7 milyar TL açık vermiştir. Bütçe açığı bir önceki yılın aynı ayına göre %27,9 artmıştır.

Türkiye’de 2021 birinci ve ikinci çeyrek merkezi yönetim bütçe gerçekleştirmelerine bakıldığında ise bütçe giderlerinin 2020 ikinci çeyrele kıyaslandığında %17,4 artarak 663 milyar 360 milyon olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bütçe gelirleri ise 2020 ikinci çeyreğe kıyasla % 38,5 artarak 630 milyar 821 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Bütçe dengesi 2020 ikinci çeyreğinde eksi 13.073 milyon TL olurken 2021 yılı aynı dönemde 15.618 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Merkezi yönetim bütçe gelirleri, geçen yılın ilk iki çeyreğinde 455 milyar 411 milyon TL iken bu yılın aynı döneminde %38,5 artışla 630 milyar 821 milyon TL çıkmıştır. Bütçe tahminine göre bütçe gelirlerinin ilk iki çeyrekte gerçekleşme oranı 2020’de % 47,6, bu yılın aynı döneminde %57,3 olmuştur.

Vergi gelirleri tahsilatı, söz konusu dönemde 2020’nin ilk iki çeyreğine göre %47,9 artarak 496 milyar 940 milyon TL’ye ulaşmıştır. Vergi gelirlerinin bütçe tahminine göre gerçekleşme oranı ise % 53,9 olarak kayıtlara geçmiştir.

Genel bütçe vergi dışı diğer gelirleri de %10,3 artarak 115 milyar 929 milyon TL’ye yükselmiştir.

2010 yılında GKRY’de bütçe açığının GSYİH’ya oranı, Maastricht kriterlerinin üzerinde, %4,7 olarak gerçekleşmişti. 2012’den sonra krizle birlikte bütçe açıkları daha da çok artarak 2014 yılında %8,7 ile en yüksek düzeyine geçmişti. Troyka ile yapılan anlaşma çerçevesinde %10’u bulan maaş kesintileri, memur sayısını azaltma

dâhil alınan mali tedbirlerin sonucunda 2016 ve 2017 yıllarında bütçe fazlası verilmişti. 2018 yılında ise özelleştirilen Kooperatif Merkez Bankası ile Hellenic Bank anlaşması çerçevesinde ödenmesi gereken 1.725 milyon avronun bütçeden karşılanmasının etkisiyle bütçe açığının GSYİH oranı %3,7 olmuştu. (Bu aktarma olmasaydı verilecek bütçe fazlasının GSYİH oranı %4,5 olacaktı). 2019 yılında bütçe 323,6 milyon euro artıya geçerek, GSYİH’nın %1,5’i kadar fazla verilmiştir. 2020 yılında ise pandemi nedeniyle 1.193,2 milyon avro ile GSYİH’nın % -5,7’si kadar bütçe açığı verilmiştir.

2021 ilk iki çeyrekte GKRY’de 711,9 milyon Avro tutarındaki bütçe açığının GSYİH’ya oranı % -3,3 olmuştur. 2020 yılında aynı dönemde 611,5 milyon Avro ile GSYİH’ya oranla % -2,9 bütçe açığı verilmişti. Pandemi nedeniyle 2021 yılı ilk iki çeyrekte harcamalar 2020 yılı aynı döneme kıyasla 523,5 milyon Avro artmıştır (% 12,1). Sosyal yardımlar 203,1 milyon Avro (%12,6) artarak 1.817,2 milyon Avroya ulaşmıştır. Çalışanlar ve emeklilere yapılan destekler 78 milyon Avro (%6) artarak 1.376,4 milyon Avroya ulaşmıştır. Bütçe gelirlerinde ise toplamda 423,1 milyon Avro (%11,4) artış gerçekleşmiş ve 4.128,4 milyon Avro olmuştur. KDV gelirleri 2020 ilk iki çeyreğe kıyasla % 12,7, gelir ve refah üzerinden alınan vergiler ise % 4,7 artmıştır.

Tablo 11: GKRY 2020 ve 2021 1. Ve 2. Çeyrek Bütçe Gelir ve Giderleri

	2020 (Milyon €)	2021 (Milyon €)	Değişim (%)
Gelirler	3.705,30	4.128,40	11,42
Giderler	4.316,80	4.840,30	12,13
Denge	- 611,50	- 711,90	-16,42

Kaynak: CYSTAT

3.6. Bankacılık

2020 yılı sonunda bankaların aktif büyüklüğü %24,2 artışla 50 milyar 601 milyon TL'ye yükselmiştir. Yılın ilk çeyreğinin sonunda, aktif büyüklük %6,8 artarak 54 milyar 53 milyon TL olmuştur. Toplam brüt krediler son çeyrekte %4,2, son bir yılda ise %27,7 artarak 29 milyar 969 milyon TL olmuştur. Mevduatlar ise son çeyrekte %7,2, son bir yılda %30,8 artarak 44 milyar 774 milyon TL olmuştur. Görüleceği üzere son bir yılda mevduatlar diğer bir deyişle tasarruflar, kredilerden diğer bir deyişle yatırımlardan ve hanehalkı harcamalarından daha fazla artmıştır. Bu durum pandeminin ekonomiyi yavaşlattığını göstermektedir.

Bankaların Özkaynakları son bir yılda %19,8 artarak 4 milyar 729 milyon TL'ye ulaşmıştır.

Tablo 12: Bankacılık Aktif/Pasif Bilançosu (Milyon TL)

	Mart	Eylül	Aralık	2021 Mart
Nakit ve Nakit Benzeri	12.455	13.636	14.761	15.794
MDC	2.503	3.496	3.564	3.960
Toplam Brüt Krediler	23.475	27.259	28.758	29.969
Diğer Aktifler	3.566	4.196	3.534	4.328
Aktif/Pasif Toplamı	42.001	48.556	50.601	54.052
Mevduat	34.244	40.117	41.787	44.774
Bankalara Borçlar	2.218	2.549	2.531	2.786
Diğer Pasifler	1.589	1.666	1.815	1.761
Özkaynaklar	3.947	4.260	4.467	4.729

Kaynak: KKTOMB

Tablo 13: Aktif/Pasif Bilançosu (Değişim, %)

	Son Çeyrek Artış	1 yıl Artış
Nakit ve Nakit Benzeri	7	26,8
MDC	11,7	66,9
Toplam Brüt Krediler	4,2	27,7
Diğer Aktifler	22,5	21,4
Aktif/Pasif Toplamı	6,8	28,7
Mevduat	7,2	30,8
Bankalara Borçlar	10,1	25,6
Diğer Pasifler	-3	10,8
Özkaynaklar	5,9	19,8

Kaynak: KKTOMB

Krediler içerisinde en büyük pay %70 ile İşletme Kredileridir. İşletme Kredileri yılın ilk çeyreğinde %5,6, son bir yılda %40,9 artarak 19 milyar 930 milyon TL'ye yükselmiştir. Toplam Kredilerin %22,9'u oranındaki Tüketici Kredileri son çeyrekte %2,9 ve son bir yılda %21,7 artarak 6 milyar 329 milyon TL olmuştur. Kredi kartlarında son çeyrekte %2,3 azalma görülmüştür. Yıllık artış ise %26,4 olmuştur. Yılın ilk çeyreğinde tüketici kredilerindeki göre az artışta, faizlerdeki artış ve tüketim harcamalarının azalmasını, kredi kartlarındaki harcama ise yine hanehalkının harcamalarındaki azalmayı göstermektedir.

Toplam Mevduatların %71,6'sını oluşturan Tasarruf Mevduatları son bir yılda %31,7 artarak 24 milyar 349 milyon TL'den 32 milyar 56 milyon TL'ye yükselmiştir. Ticari Mevduatlar ise aynı dönemde %31,5 artarak 8 milyar 752 milyon TL'ye yükselmiştir.

Tablo 14: Toplam Krediler (Milyon TL)

	Mart	Eylül	Aralık	Mart
İşletme Kredileri	14.145	16.623	18.868	19.930
Tüketici Kredileri	5.353	6.288	6.329	6.512
Kredi Kartları	508	639	703	687
Diğer Krediler	1.976	2.034	1.304	1.306
Toplam Krediler	21.984	25.810	27.202	28.435

Kaynak: KKTOMB

Tablo 15: Toplam Krediler (Değişim %)

	Son Çeyrek Artış	1 Yıl Artış
İşletme Kredileri	5,6	40,9
Tüketici Kredileri	2,9	21,7
Kredi Kartları	-2,3	26,4
Diğer Krediler	0,1	-33,9
Toplam Krediler	4,5	22,7

Kaynak: KKTCMB

Mevduattaki artışın bir kısmının dövizde görülen artıştan kaynaklandığı düşünülmektedir. Döviz mevduatlarının toplam mevduat içindeki payı son bir yılda %61,7'den %66,7'ye yükselmiştir.

Tablo 16: Toplam Mevduatlar (Milyon TL)

	Mart	Eylül	Aralık	Mart
Tasarruf	24.349	28.910	29.453	32.056
Ticari	6.658	7.913	8.630	8.752
Resmi	2.327	2.612	3.184	3.163
Diğer	550	680	519	804
Toplam Mevduat	34.244	40.117	41.787	44.775

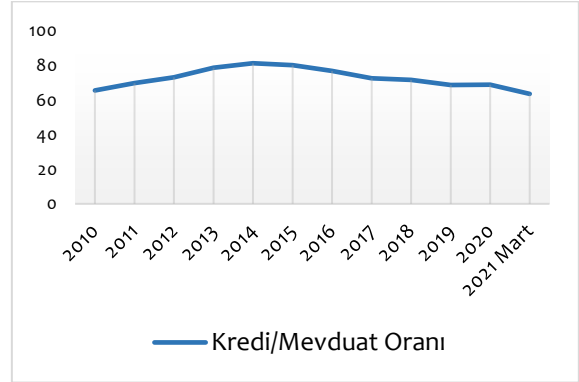
Kaynak: KKTCMB

Tablo 17: Toplam Mevduatlar (Değişim %)

	Son Çeyrek	1 Yıl
Tasarruf	8,8	31,7
Ticari	1,4	31,5
Resmi	-0,7	17,7
Diğer	54,8	30,8
Toplam Mevduat	7,2	30,8

Kaynak: KKTCMB

KKTC ekonomisinin temel problemlerinden biri de yüksek tasarruf oranına rağmen yatırımların milli gelir içerisindeki payının %15 civarında seyretmesidir. Bu durum kredi mevduat oranlarına bakılarak da anlaşılabilir. **2010 yılında %65,5 olan kredi mevduat oranı 2014 yılında %81,2'e kadar yükselmiştir. Bu tarihten itibaren bu oran azalmaya başlamış ve 2020 yılında %68,8 olmuştur. 2021 yılının ilk çeyreğinde bu oran daha da azalarak %63,5'e düşerek son 11 yılın en düşük oranı olmuştur.**

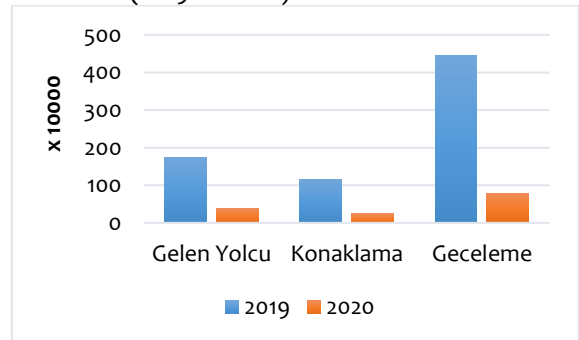
Grafik 18: Kredi/Mevduat Oranı (%)

Kaynak: KKTCMB

Sonuç olarak, pandeminin etkisiyle KKTC'de ekonomik aktivitelerin aksaması bankacılık sektörüne de yansımış, tasarruflar artarken kredilerde beklenen artışlar gerçekleşmemiş ve kredi mevduat oranı 2010-2021 yılları arasındaki en düşük orana düşmüştür.

3.7. Turizm

Pandemi tüm dünyada olduğu gibi KKTC turizmini de oldukça olumsuz etkilemiştir. 2020 yılında bir önceki yıla göre gelen yolcu (KKTC uyruklular hariç) sayısı %77,8 azalarak 388.837 olarak gerçekleşmişti. Konaklama ve geceleme sayısı ise sırasıyla %78,7 ve %82,2 azalarak yine sırasıyla 244.614 ve 791.959'a düşmüştü.

Grafik 19: KKTC Gelen Yolcu, Konaklama ve Geceleme (2019 ve 2020)

Kaynak: KKTC Turizm Planlama Dairesi

2021 yılının ilk yarısında ise gelen yolcu sayısı 2020 yılının aynı dönemine göre 285.654'ten %77,9 azalarak 63.106'a

düşmüştür. Konaklama ve geceleme sayıları ise henüz resmi olarak açıklanmamıştır.

Aynı şekilde Türkiye turizm sektöründe de ciddi bir daralma görülmektedir. Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısı yılsonu itibariyle %69,5 azalarak 15 milyon 826 bin kişi olmuştur. Türkiye'nin 2019 yılında 34,5 milyar dolar olan turizm gelirleri 2020 yılında % 65 azalarak 12,1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılının ilk altı ayında turizm gelirleri ise 5,5 milyar dolara yaklaşmıştır. 2020 yılının ikinci çeyreğine ait veriler ise pandemi nedeniyle sınır kapılarında anket yapılamadığı için bilinmemektedir. Ancak her iki yılın ilk çeyreğini karşılaştığımızda turizm gelirleri bir önceki yıla göre %40,2, gelen yolcu sayısı ise %53,9 azalmıştır.

GKRY'de de durum farklı değildir. GKRY'ye Ocak-Aralık döneminde gelen turist sayısı

bir önceki yılın aynı dönemine göre %84,1 azalmıştır. Bir önceki yıl 3 milyon 976 turist gelmişken, 2020'de bu sayı 631 bin kişi olmuştur. Turizm gelirleri ise bir önceki yıla göre %85,4 azalarak 392 milyon avro olarak gerçekleşmiştir.

GKRY'de 2021 yılı Ocak-Mart ayına göre gelen turist sayısı %36,4 azalarak 156.825 kişi olmuştur. Turist sayısındaki bu artışa rağmen turizm gelirleri aynı dönemde %6,6 artış göstererek 123 milyon Avro olmuştur. Özellikle Mayıs ayında elde edilen 76,7 milyon Avro, bu artışta etkili olmuştur. Ayrıca, pandemi öncesi 2019 yılı Mayıs ayında turist başı ortalama gelir 638 Avro iken 2021 Mayıs ayı turist başı ortalama geliri 760 Avro olmuştur. Bu durum, sürdürülebilir ve pandemi sonrasıyla uyumlu turizm politikalarının uygulanması durumunda, turizm sektöründen elde edilecek gelirlerin artacağını göstermektedir.

4. REEL SEKTÖR DESTEKLERİ

Tüm dünyada 2021 yılı ikinci çeyrekte reel sektör destekleri pandemi tedbirleri kapsamında gündeme gelmeye devam etmiş ancak ikinci çeyrek sonu itibariyle başlayan normalleşme süreçleri nedeniyle bazı ülkelerde desteklerin de kaldırıldığı gözlemlenmiştir.

Türkiye’de kısmi çalışma ödeneği uygulaması Haziran 2021 itibariyle son bulurken KKTC’de de Sigorta Prim destekleri Haziran sonuna kadar uygulanmış ve bu tarih itibariyle yürürlükten kaldırılmıştır.

KKTC’de Sigorta Prim destekleri kapsamında en fazla 10 çalışanı olan işletmeler için sigorta primi işveren hissesinin tamamı, 11-20 çalışanı olan işletmeler için sigorta primi işveren hissesinin yüzde ellisi (%50) ve 21 ve üzeri çalışanı olan işletmeler için sigorta primi işveren hissesinin yüzde otuz beş (%35)’i devlet tarafından karşılanmaktaydı.

Sigorta Prim desteklerinin devam etmesi gerektiği yönünde görüş belirten sivil toplum örgütleri, eylem kararı alarak konuyu kamuoyu gündemine getirmiştir.

KTTO konu hakkında yaptığı açıklamada Sigorta Prim desteklerinin devam ettirilmemesi halinde yaşanacak olumsuzlukları şu şekilde özetlemiştir:

- İstihdamın azalması,
- İşsizliğin artması,
- Sosyal Sigortalar prim ödemelerinin azalması,
- İşsizlik ödeneği yükümlülüğünün artması,
- İş yerlerinin kapanması ve daha başka ekonomik ve sosyal sorunlar.

Yapılan açıklamada hükümet iş dünyasının sesine kulak vermeye davet edilerek

destek sağlanmadığı sürece sigorta prim ödemelerinin gerçekleştirilemeyeceğinin altı çizilmiştir: “Hükümet, kendi ödemelerini yapacak kaynakları oluşturmaya devam edebilmek istiyorsa iş dünyasının sesine de kulak vermek zorundadır. Kıbrıs Türk Ticaret Odası, gerekli uyarıları yapmaya ve kamuoyunu bilgilendirmeye devam edecektir. Hükümet gerekli desteği sağlamadığı sürece, sosyal sigorta prim ödemelerini ödeyemeyiz ve ödemeyeceğiz!”

19 Ağustos 2021 tarihinde ise KTTO üyelerine prim ödemelerinin son günü olan 20 Ağustos’ta yatırımların yapılması çağrısı yaparak hükümetle yürütülen istişarelerin devam edeceği mesajı verilmiştir.

Diğer yandan, AB İnovatif Girişimcilik ve Diyalog Projesi kapsamında Kıbrıs Türk Ticaret Odasının da iş birliği ile yönetilen Avrupa Birliği finansmanlı KOBİ’lerde İstihdamın Korunması ve Yaratılmasına Yönelik Hibe Programı- II. Aşama başvuruları 25 Haziran tarihinde başlamıştır. Programın II. Aşamasında uygun görülen başvurulara 60 bin Euro’ya kadar destek öngörülmektedir.

GKRY’de ise pandemi ile mücadele kapsamında 2020 yılında üç aşamalı bir yaklaşım uygulanmıştı. Aşamalar arasındaki geçişlerin epidemiyolojik veriler ışığında karara bağlanacağı tespit edilerek tam kapanma tedbirleri ile pandeminin etkisini azaltmak üzere ekonomik destek programı devreye sokulmuştu. İkinci aşamada ekonomik faaliyetlerin tedrici yeniden açılması ve üçüncü aşamada ise ekonomiyi yeniden başlatma stratejisinin devreye sokulması öngörülmüştü. Artan vaka sayılarına bağlı olarak Aralık 2020’de alınan kapanma kararı ile birlikte yeni destekler gündeme getirilmişti.

5. PİYASALARDAKİ GELİŞMELER

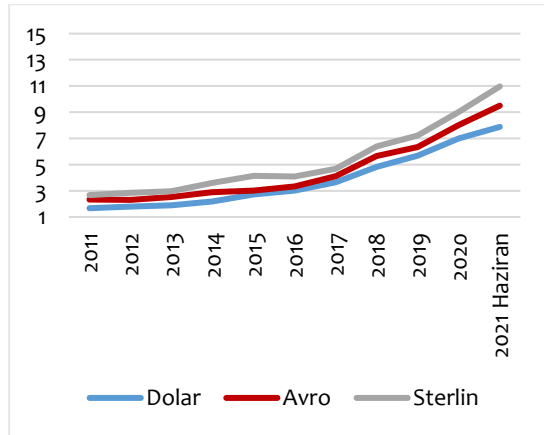
Bu bölümde piyasa faaliyetlerini doğrudan ilgilendiren döviz, petrol fiyatları ve faizlerle ilgili gelişmelere yer verilmektedir.

5.1. Döviz

24

2010 ve 2014 yılları arasında yatay seyreden döviz kurları, 2015 yılından itibaren artışa geçmiştir. 2018 yılında ise Türk Lirası bütün para birimleri karşısında değer kaybetmiştir. Değer kayıpları ortalama döviz kurları baz alındığında bir önceki yıla göre dolar karşısında %31,9, avro karşısında %37,6 ve sterlin karşısında %36 olmuştur. 2019 yılında ise bir önceki yıla göre değer kayıpları devam etmiştir. 2018 yılına göre değer kaybı dolarda %17,8, avroda %12,1 ve sterlinde %13,3 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 20: 2011-2021 Ortalama Döviz Kurları

Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı

2020 yılında ilkbahar aylarında ve Ağustos-Kasım aylarında tekrar bir kur atağı yaşanmıştır. Kasım ayında ekonomi yönetiminde yaşanan değişim ve faiz artışıyla birlikte Aralık ayında dövizde bir miktar gerileme yaşanmıştır. Ancak, 20 Mart 2021 tarihinde Kasım ayında atanan Merkez Bankası Başkanının görevden alınması üzerine dövizde tekrar

hareketlenme yaşanmıştır. İlk üç aydaki ortalama döviz kuru ile 2020 yılı verileri karşılaştırıldığında dolarda %5,2, avroda %10,2 ve sterlinde %13 artış görülmüştür. Nisan ayında da bu artış trendi devam etmektedir.

Önümüzdeki dönemde de, Merkez Bankasının net rezervlerinin eksiye düşmesi, cari açığındaki artışın devam etmesi ve 2021 yaz turizm sezonu konusundaki belirsizlikler Türk Lirası üzerindeki kırılganlığın devam edeceği beklentisini artırmaktadır.

5.2. Petrol Fiyatları

2016 yılında 40,3 dolara kadar düşen brent petrol fiyatı 2018 yılında 75 dolara kadar yükselmiştir. 2019 yılı sonunda 61,6 dolar olan petrol fiyatları Mart ve Mayıs ayları arasında pandemi nedeniyle petrol talebindeki azalma ve stok kapasitelerinin dolması üzerine 31 dolara kadar gerilemiştir. Aralık ayının sonunda ise brent petrol fiyatı 51,8 dolar olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında beklenildiği gibi artışa geçen petrol fiyatları Haziran sonlarına doğru 74,6 dolara kadar yükselmiştir. Haziran sonunda ise fiyat 73,8 dolar olmuştur. Bu artışların etkisiyle Mayıs ve Haziran aylarında akaryakıt fiyatlarına 3 defa zam yapılmıştır. 12 Temmuz da yapılan son zamda dikkate alındığında son bir yılda kurşunsuz 97 benzin fiyatı %29,3 kurşunsuz 95 benzin fiyatı %28,9, Euro dizil fiyatı ise %29,8 artmıştır.

5.3. Faizler

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası 25 Kasım 2016'da belirlediği %8 faiz oranını, 2018 yılı Haziran ayına kadar değiştirmemiştir. Ancak, 2018 yılında yaşanan kur şokuna Merkez Bankası önce 850 baz puanlık artış, daha sonra 125 baz puanlık artış ve Eylül ayında 625 baz puanlık artış yani toplamda 1600 (%16) baz puanlık artışla cevap vermiştir. Temmuz 2019'a kadar %24 olarak değiştirilmeyen faiz oranı, bu tarihten Mayıs 2020 tarihine kadar toplam 9 defa indirim yapılarak %8,25'e kadar düşürülmüştür. Mart ayında başlayan pandemiyle birlikte dövizdeki hareketliliğin etkisi Mayıs ayında 200 baz puanlık artışla faiz oranlarının %10,25'e yükseltilmesine yol açmış, ancak bu artış dövizin hızını kesmemiştir. Kasım ayında dövizin tarihi rekor kırması üzerine, Merkez Bankası başkanı görevden alınmıştır. Merkez Bankası Başkanı değişimiyle birlikte Kasım ayında 475, Aralık ayında ise 200 baz faiz artışı yapılarak, faizler %17'ye yükseltilmiştir. Bu artışlar döviz düşürmüştür. Mart ayında enflasyonla ilgili beklentilerin yükselmesi ve emtia fiyatları ile gıda fiyatlarının yükselmesi Merkez Bankasını tekrar faizleri artırmaya itmiştir. Ancak piyasa beklentisinin 100 baz artış olmasına rağmen artış 200 baz olarak gerçekleşmiştir. Son çeyrekte ise faizler de bir değişiklik olmamıştır.

Türkiye ile benzer şekilde son çeyrekte yıllık mevduat faizlerinde ve yasal karşılıklara uygulanan faiz oranlarında bir değişiklik olmamıştır.

Tablo 18: KKTC Merkez Bankası Yıllık Mevduat Faiz Oranları (%)

	24 Aralık	17 Şubat	1 Nisan
TL	13,75	13,75	15,25
Dolar	0,60	0,40	0,40
Avro	0,25	0,15	0,15
Sterlin	0,30	0,20	0,20

Tablo 19: KKTC Merkez Bankası Yasal Karşılıklara Uygulanan Faiz Oranları (%)

	24 Aralık	17 Şubat	1 Nisan
TL	8,0	8,0	9,0
Dolar	0,25	0,20	0,20
Avro	0,10	0,05	0,05
Sterlin	0,15	0,10	0,10

Kaynak: KKTC Merkez Bankası

6. YAPISAL REFORM GÜNDEMLERİ

26

2021 yılı ikinci çeyrekte Türkiye’de Yeni Ekonomi Programı (YEP) 2021-2023 uygulamasına devam edildi.

GKRY ise 17 Mayıs 2021 tarihinde AB’nin kurtarma fonlarından yararlanmak üzere sunduğu plana Avrupa Komisyonu tarafından onay verilmesiyle birlikte kapsamlı bir yapısal reform sürecine girmiş oldu. GKRY kurtarma planını uygulamayı başarırca AB’den 1,2 milyar Euro temin edecek. Söz konusu kaynağın 1 milyar Euro’luk kısmı hibe şeklinde sunulurken geriye kalan kısmı %0 faizli krediler kapsamında değerlendirilecek. GKRY planı, yeşil ve dijital geçişleri benimseyerek ortak Avrupa zorluklarını ele almak, ekonomik ve sosyal dayanıklılığı ve Tek Pazar’ın uyumunu güçlendirmek için Covid-19 krizine AB yanıtının bir parçasını oluşturuyor. Planının onaylanmasıyla birlikte, ön finansman olarak GKRY’ye 157 milyon Euro hibe sağlanacak. Bu, GKRY için tahsis edilen toplam miktarın %13’üne denk geliyor. Komisyonun değerlendirmesine göre planın toplam tahsisatının % 41’ini iklim hedeflerini destekleyen önlemlere ayırıyor. Plan, yeşil vergilendirmenin getirilmesi, elektrik piyasasının serbestleştirilmesi, binalarda enerji yenilemelerinin kolaylaştırılması ve elektrikli hareketliliğin hızlandırılması ile ilgili reformları içeriyor. Plan ayrıca geniş bir yelpazede enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji yatırımlarını içeriyor. Plan, akıllı sayaçların toplu dağıtımına ilişkin yatırımların yanı sıra, özellikle yenilenebilir enerji kaynakları olmak üzere daha temiz kaynaklardan elektrik üretimine yardımcı olması gereken EuroAsia Interconnector projesini içeriyor. Okullarda dijital altyapıyı ve müfredatı geliştirerek, öğretmenleri eğiterek ve dijital beceri eğitim programlarına yatırım yaparak dijital eğitimi ve becerileri teşvik

ediyor. Ayrıca, kamu hizmetlerinin dijitalleştirilmesini ve mahkeme sisteminin dijital dönüşümünü teşvik etmesi beklenen projeleri de içeriyor. Plan, özellikle genç istihdamına odaklanarak kamu istihdam hizmetlerini güçlendirmeye yöneliktir. Plan ayrıca, ücretsiz zorunlu okul öncesi eğitimi dört yaşından itibaren uzatarak, çocuk bakım merkezlerine yatırım yaparak, tüm çocuklar için eşit fırsatlar ve tam zamanlı çalışmayı teşvik etmeyi amaçlayan erken çocukluk eğitimi konusunda ulusal bir eylem planıyla erken çocukluk eğitimi ve bakımını destekliyor. Planın uygulanmasının, iletişim sistemleri ve e-Sağlık yatırımlarını teşvik etmenin yanı sıra altyapı ve ekipmanı iyileştirmeyi ve özel bilgi sistemleri kurmayı amaçlayan önlemler içeriyor. Plan kapsamında Araştırma ve inovasyona yönelik hibe programlarının yanı sıra merkezi bir bilgi transfer ofisinin öngörülüyor. Plan ayrıca kredi alanlar ve kredi sağlayıcılar için çalışma ortamını iyileştirmeye yönelik tedbirler yoluyla bankacılık sektöründeki eski sorunlu kredilerle ilgili riskleri azaltmayı amaçlıyor.

KKTC’de ise Türkiye ile imzalanan 2021 Yılı İktisadi ve Mali İşbirliği Anlaşması Birinci Gözden Geçirme Toplantısı 11 Haziran 2021 tarihinde yapıldı. Toplantıda, Anlaşma kapsamındaki projeler ve 2021 Yılı Eylem Planı’nda yer alan eylemlerdeki ilerlemeler ile KKTC ekonomisinin gidişatı değerlendirildi, Kıbrıs Kalkınma Hamlesi olarak nitelendirilen programın enstrümanları olarak karayolları, hastaneler, mobil enerji santralleri, e-devlet, tarımsal alanlar gibi konular sıralandı ve ekonomik enstrümanlarla yasal mevzuat enstrümanlarını eşgüdümlü hale getirmenin önemine vurgu yapıldı.

7. KTTO POLİTİKA ÖNERİLERİ

Covid-19 salgınının etkilerinin devam ettiği 2021 II. çeyrekte ekonomik faaliyetleri hızlandırmak amacıyla KTTO tarafından gündeme getirilen bazı politika önerileri şu şekildedir:

1. Salgın ortamında istihdamın korunmasına yardımcı olmak amacıyla uygulamaya giren sosyal sigorta işveren prim desteğinin, yeni asgari ücretin yürürlüğe gireceği tarih itibarıyla 6 ay süreyle devam ettirilmesi.

2. Aşılama oranının %70 olması halinde ülkeye giriş koşullarını yumuşatacağımız aşikârdır.

Dolayısıyla, aşılamanın teşvik edilmesine yönelik aşısız olanlara sıkı kurallar uygulanmalıdır.

Bu bağlamda; turizm sektörünün geri kazanılması, yükseköğretim öğrencilerinin adaya getirilerek yüz yüze eğitime geçilmesi, gayri-menkul ve diğer yatırımcıların gelişi ve böylece dış talebin canlı tutulması hedefine yönelik olarak;

- Ülkeye giriş koşullarında Türkiye, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Malta gibi bölge ekonomileri ile benzer açılış uygulamalarının hayata geçirilmesi,
- Tarifeli sefer sayılarının artırılmasının sağlanması,
- Öğrenci Dostu Ada Projesinin bütün sektörlerin desteğiyle yaygınlaştırılması ve tanıtımı sağlanması.

Mali kaynak gerektirmeyen bu önlemler; KKTC ekonomisinin diğer tüm sektörlerine; tarıma, sanayiye ve ticarete yayılma etkisi yaratacak, çok ihtiyaç duyulan iç ve dış talebi canlandıracak ve salgının kamu maliyesi üzerindeki yükünü hafifletecektir.

3. Aşılamanın teşvik edilmesine yönelik aşısız olanlara sıkı kurallar uygulanması.

4. Vergi Usul Yasasında yapılacak bir değişiklikle kur gelirlerinin vergilendirilmemesinin sağlanması ve enflasyon muhasebesi uygulamasına geçilmesi.

5. Salgın döneminde yatırım indirimlerinin yatırımları teşvik edecek şekilde en az % 50'ye yükseltilmesi ve maliyet bedeli şartının kaldırılması.

6. Enerji yönetiminin daha verimli hale getirilmesi ve enerji politikalarının şeffaf ve doğru bir şekilde yürütülüp uygulanabilmesi için Enerji Üst Kurulunun kurulması.

7. Amortismanına bağlı ekonomik kıymetlerin katma değer vergisinin bunların aktife girdiği veya kullanılmaya başlandığı vergilendirme döneminde bir defada indirim konusu yapılması.

8. Yerel yönetimler reformunun belediyelerin sayısının azaltılması, ihtiyaç duyulan ve belediyelere tahsis edilen kaynakların daha rasyonel şekilde kullanılması ve kentlerin altyapısının güçlendirilmesi gözetilerek hazırlanması.

9. Kamu hizmetlerinin hızla dijitalleştirilmesi, bu yolla kamunun hizmet kapasitesi ve hızının artırılması amacıyla e-Devlet ile ilgili çalışmaların öncelikli olarak hayata geçirilmesi.

10. Kamunun ekonomi üzerinde yük olmaktan çıkarılması ve ekonomiyi destekleyecek şekilde yapılandırılması amacıyla kamu reformunun hayata geçirilmesi.

11. Bütüncül bir yatırım teşvik sistemi oluşturulması.

12. KKTC ekonomisinin salgın sonrasında taşınabilmesinde haberleşme alt yapısının yenilenip çağdaştırılması da büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda fiber-optik altyapısının çok hızlı bir şekilde kamu-özel işbirliği yönetimiyle yenilenmesi.

13. Fonların kaldırılması ve ülke ekonomisi için katma değer yaratan yerli üretim alanlarında üreticilerin girdi maliyetlerinin ucuzlatılması, pazarlama ve dış satım süreçlerinde süreli olarak desteklenmesi.

AÇIKLAMA

Bu bülten, Kıbrıs Türk Ticaret Odası (KTTO) tarafından, DİGİ Veri Araştırma Merkezi ile işbirliğiyle, güvenilir olduğuna inanılan kaynaklardan elde edilen bilgi ve veriler kullanılarak hazırlanmıştır. KTTO, bu bilgilerin doğru, eksiksiz ve değişmez olduğunu garanti etmemektedir. Bu sebeple, okuyucuların, bu bültenden elde edilen bilgilere dayanarak hareket etmeden önce, bilgilerin doğruluğunu teyit ettirmeleri önerilir ve bu bilgilere dayanılarak aldıkları kararlarda sorumluluk kendilerine aittir. Bilgilerin eksikliği ve yanlışlığından KTTO hiçbir şekilde sorumlu tutulamaz. Ayrıca, KTTO'nun tüm çalışanları ve danışmanlarının, herhangi bir şekilde bilgiler dolayısıyla ortaya çıkabilecek doğrudan veya dolaylı zararlarla ilgili herhangi bir sorumluluğu yoktur. Bunlara ilaveten, KTTO, bültenlerin internet üzerinden e-posta yoluyla alınması durumunda virüs, hatalı gönderim veya diğer herhangi bir teknik sebepten dolayı alıcının donanımına veya yazılımına gelebilecek herhangi bir zarardan dolayı sorumlu tutulamaz.

Kıbrıs Türk Ticaret Odası

Adres: 90, Bedrettin Demirel Caddesi, Lefkoşa – KKTC

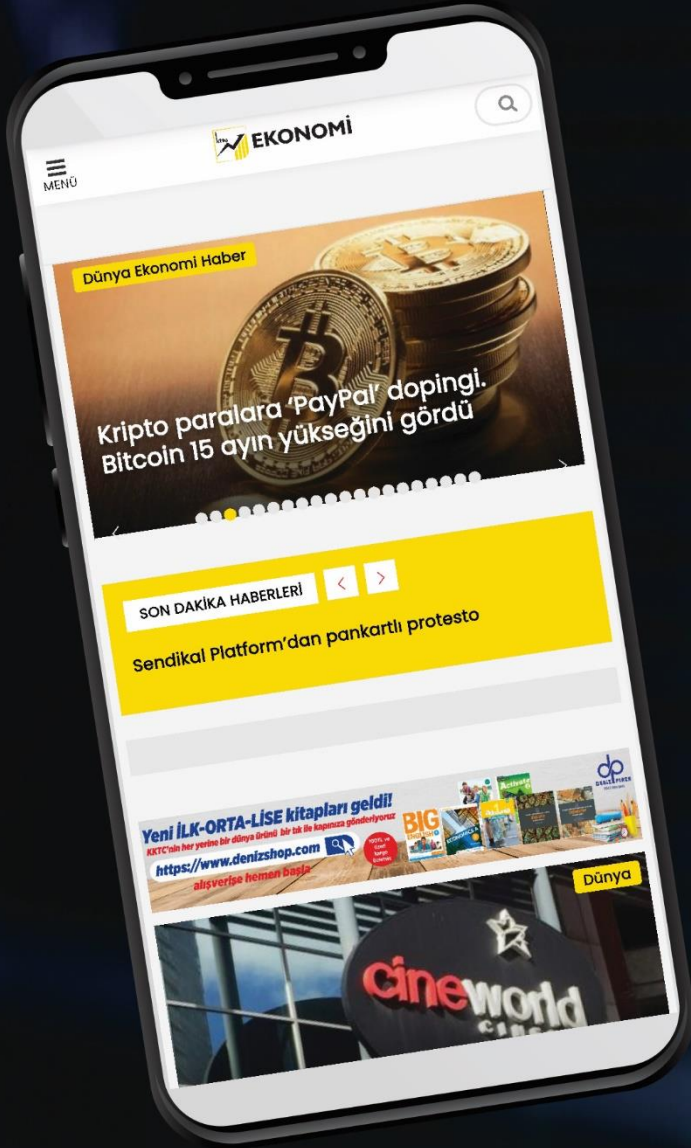
Tel.: 0392 228 37 60 Faks: 0392 228 30 89

E-Posta: ktto@ktto.net

EKONOMİ

YAYIN HAYATINA BAŞLADI

Ülkemizdeki ve dünyadaki ekonomi haberleri ve gelişmeleri, piyasalardaki son durum ve iş dünyasına dair tüm bilgileri takip edebileceğiniz ve aylık olarak yayımlanan **Ekonomi Gazetemizdeki** röportajlara da ulaşabileceğiniz **KTTO Ekonomi Gazetesi** haber portalı yayın hayatına başlamıştır.

Haber portalına telefon uygulamasından, Facebook ve internet sayfasından ulaşabilirsiniz.

www.kttoekonomigazetesi.com

[@kttoekonomigazetesi](https://www.facebook.com/kttoekonomigazetesi)

KKTC'DE EKONOMİNİN NABZINI TUTUYORUZ...